SAYI : 590
9 EKİM 1965
FİATI : 125 KURUŞ

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

KİM KAZANACAK

BİRİKMİŞ
TASARRUFLAR
İÇİN
ZİRAAT
BANKASI

Cilt: XXXIII Yıl: 12 Sayı 590

SAHİBİ VE BAŞYAZARI :
Metin Toker

YAZI İŞLERİ
VE MÜESSESE MÜDÜRÜ
Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU :
İÇ HABERLER KISMI: Kurtul Altuğ, Teoman Erel, Okay Göçer, Egemen Bostancı (İstanbul) — DIŞ HABERLER KISMI: T. Kemal — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — SİNEMA: Nijat Özön

KAPAK KOMPOZİSYONU
SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KAPAK KLİŞESİ
Hüner Klişe - İstanbul

KAPAK BASKISI
Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF
T.H.A.
Erdoğan Çiftler

KLİŞE
Hürriyet Klişehanesi
Birlik Klişe Atölyesi

ABONE ŞARTLARI

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

İLÂN ŞARTLARI
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER
Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER
Hürriyet Matbaası
Ankara

BASILDIĞI TARİH
6.10.1965

AKİS
HAFTALIK
AKTÜALİTE
DERGİSİ
RÜZGÂRLI SOK. No: 15
ANKARA – TEL: 11 89 92
P. K. 582

Kendi Aramızda

Bu sayıda başlaması gereken bir yazı serisini birkaç hafta sonraya almış bulunuyoruz. Yazı serisi, Metin Tokerin "İsmet Paşayla 10 Yıl" adlı eserinin 1957 - 60 yılları arasına ait olan ikinci kısmıdır. Bunun sebebi, bu hafta ve seçimleri takip edecek ilk iki hafta derginin tamamile dolu olmasıdır. Bu hafta, seçim kampanyasının sonundaki durum geniş şekilde anlatılmaktadır. Önümüzdeki hafta AKİS, yeni iktidarın nasıl ve hangi şartlarla kurulacağını, en yetkili kaynakların bilgisini alarak, sizlere aksettirecektir. Bundan dolayıdır ki gelecek sayımız, bu sayımızın satışa çıktığı günden bir gün sonra satışa çıkacaktır. Yani, AKİS'i her zaman Çarşamba alanlar Perşembe, Perşembe alanlar Cuma günü alacaklardır. Böylece, seçim neticelerinin belli olmasıyla ön plâna geçecek olan "Hükümet nasıl kurulacak?" sualinin cevabını AKİS herkesten önce, en doğru şekliyle okuyucularına bildirecektir. Önümüzdeki üçüncü hafta da, seçimlerin neticelerine göre, çok ilgi çekici gelişmelere sahne olacaktır. Bu kadar dolu haftalarda derginin sekiz sayfasını seri yazımıza ayırmak, haberlerden çok fedakârlık yapmamızı gerektirecekti. Bu yüzden, Türkiyenin bir ihtilâle nasıl gittiğini bütün tafsilâtıyla ve şimdiye kadar hiç açıklanmamış taraftarıyla gözlerin önüne serecek olan "İsmet Paşayla 10 Yıl" serisinin 1957-60 kısmının yayınına 593. sayımızda başlayacağız.

AKİS'in refakat muhabiri Teoman Erel bu hafta gene Demirelle birlikteydi. Ne var ki ayrı araçlarda!. AP'liler, önceki hafta bu sütunda, AP'li yöneticilerin Teoman Erele uçakta yer vermediklerini yazmama kızmışlar ve Erele serzenişlerde bulunmuşlardı. Bir olay, yazdıklarımızda ne derece haklı olduğumuzu bir kere daha doğruladı: AKİS muhabiri, Demirelin Doğu gezisini izlemek için Demirelin uçağında yer bulamamıştır. Oysa Demirelin uçağında tam beş tane boş koltuk bulunmaktaydı. AKİS'çi başka bir araçla yola koyuldu ve Demireli hem izledi, hem de şaşırttı. AP'nin Başı, Gaziantepte uçaktan inerken kendisine fısıldadılar:

"— AKİS muhabiri burada."
Demirel pek şaşırdı ve sordu:
"— Neyle gelmiş?"

Demireli şaşırtan, uçakta yer verilmediği halde, AKİS'çinin her yerde kendisini adım adım izlemesidir.

Bu sütunlarda zaman zaman belirtildiği üzere, AP'liler de -tıpkı öncekiler gibi-, AKİS'in nazarlarından uzak kalamayacaklardır. Her zaman, her yerde AKİS'çilerin gözleri AP'lilerin enselerinde olacaktır.

Saygılarımızla

Kurtul Altuğ

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
Yıl: 12 Sayı 590 9 Ekim 1965 Cilt: XXXIII

YURTTA OLUP BİTENLER

Bir önceki seçimde oy kullanan seçmen
Dört yıl dört gün gibi geçti

Millet

Kim kazanacak?

(Kapaktaki Soru)

Seçim kampanyasının bitmek üzere olduğu bu haftanın sonunda, memleketin dört bucağından Başkente gelen haberler 1965 seçimlerinin sonucunun sürprizli olacağına dair işaretler taşımaktadır. Bu seçimlere AP'nin çoğunluk kazanacağı, CHP'nin büyük Muhalefet Partisi olacağı, MP'nin "3. Kuvvet"i teşkil edeceği, TİP'in on kadar milletvekili çıkaracağı, CKMP nin fazla varlık gösteremeyeceği, YTP nin ise silineceği tahminiyle girilmiştir.

Bu hafta Ankarada ciddi bir değerlendirme yapıldığında görülen, bu tahminlerden sadece son ikisinin doğru olmak istidadı taşıdığıdır. YTP, lideri kadar mânasız teşekküll seviyesine nihayet inmiş ve türk siyasî hayatında artık hiç bir rolü kalmamıştır. El ateşe sokularak söylenebilecek husus, Millî Bakiyeden gelecek milletvekillerinin dışında, YTP'nin Mecliste bir grup teşkil edecek kadar dahi milletvekilini Pazar akşamı sandıklardan çıkaramayacağıdır. Bizzat Ekrem Alicanın Sakaryada barajı aşması hiç kolay olmayacaktır.

CKMP biraz daha iyi durumda olmakla beraber, o da Mecliste Grup kurma hakkını Millî Bakiye sayesinde kazanacağa benzemektedir. YTP ve CKMP'nin büyük handikapı, ikisinin de her hangi bir seçim bölgesine veya seçmen kütlesine sahip olamamasıdır. Gerçi CKMP "sola karşı bir milliyetçi parti" olmak hevesindedir ama şimdilik ileri giden sadece soldur ve buna bir milliyetçi partide müvazene aramak lüzumu Türkiyede henüz doğmamıştır.

Seçim kampanyası, işe mütevazi başlayan TİP'i çok ümitlendirmiştir. Onbeşin ötesini "tamamile hayal" sayan TİP liderleri Güney Doğu Anadolu bölgesinden İstanbula birer fatih edasıyla dönmüşlerdir. Kendilerine refakat eden tarafsız müşahitler de bu bölgede TİP'e "büyük ilgi" gösterildiğini teslim etmektedirler. TİP mitingleri İstanbul ve Ankarada da, bilhassa gençlerden müteşekkil kalabalıkları bir araya getirebilmekte ve bu toplantılarda canlı hava esmektedir. Her halde TİP'in, seçim kampanyasının sonunda, "ileriye doğru gidiş halinde" bir parti olduğu muhakkaktır.

Ancak TİP'in bu durumunu oy ve dolayısıyla milletvekili adediyle değerlendirmek zor bir iştir. TİP'e gösterilen ilginin hangi nisbeti TİP'e oy vereceklerden, hangi nisbeti meraklılardan teşekkül etmektedir, bilinmemektedir. Sonra, ikinci bir nokta bu partinin özelliğidir. Bir pazar günü CHP kendi mitingine onbeş bin kişi getirirse

HAFTANIN İÇİNDEN

KARAR SAATİ

Metin TOKER

Türkiyede zarlar atılmış bulunuyor. Bu haftanın nihayetinde partiler son sözlerini söylemiş olacaklardır ve Pazar günü Türk milleti kararını verecektir. Eğer bu karar AP'nin bir çoğunluk sağlayacağına inananlar için sürpriz teşkil ederse fazla şaşmamak gerekecektir. Ak koyun ile kara koyunun geçit başında belli olması gibi, siyasî teşekküllerin, dağarcıklarında ne taşıdıkları seçim kampanyası sırasında anlaşılmıştır. Anlaşılmış olduğu umulabilecek başka bir gerçek, bu seçimlerde türk halkının şu tercihi yapmak durumuyla karşı karşıya bulunduğudur: Şimdiki huzur devam mı etsin, yoksa Türkiye yeni bir karışıklıklar devresine mi girsin? Zira hiç kimse, bugünkü kafasıyla AP bir iktidar kurarsa onun, başa çıkamayacağı çok kuvvetli bir muhalefetle hemen karşı karşıya kalacağından şüphe etmemektedir. Bu muhalefet, bazılarının sandığı gibi sadece CHP muhalefeti değildir. 1965 Türkiyesinin bütün gerçeklerine sırt çeviren AP'nin, sırtında 1965 Türkiyesinin bütün sağlam kuvvetlerini bulması ve bu ağırlık altında derhal ezilmesi âdeta eşyanın tabiatının bir icabıdır. Bu basit gerçeğin, uyanmış ve 1961'e nazaran dahi çok farklı bir seviyeye gelmiş bulunan türk halk çoğunluğu tarafından görülmemesi ihtimali az olduğundan dolayıdır ki kampanyadan önce AP'nin lehinde olan tahminler, kampanyanın sonunda aksi istikamete yönelmiştir.

Seçim kampanyası iki partinin mazide yaşadıklarını, bir adım ilerlememiş, silâhlarını bir nebze değiştirmemiş olduklarını ortaya koymuştur. Bölükbaşının bir konuşmasını okuyunuz. Bunun 1950 mi, 1954 mü, 1957 mi, 1961 mi, yoksa 1965 seçimleri için mi söylendiğini ayırt edemezsiniz. Bütün lâflar aynıdır, bütün klişeler aynıdır, bütün hücumlar aynıdır ve radyoyu iki hafta ele geçiren bu zat, iki hafta boyunca, başkalarının hiç yapmadıklarından pek şikâyetçi, pek dertli olduğu şeyi yapmıştır: Kendi kendisini methetmiştir! Bölükbaşının aman ne kahraman, ne imanlı, ne akıllı, ne sağlam karakterli, başı ne kadar dik, ne mihnet çekmiş, nasıl mücadele etmiş, vatanı, memleketi, milleti nelerden kurtarmış bir aslan olduğunu her akşam gene Bölükbaşının kendisinden dinlemek, bilinmez bu tafralara kaç kişiyi inandırmıştır. Ama nedense, "Başkası söylemezse sen söyle, ne olsa kulakta kalır" inancı bizde yaygın olmalı ki tıpkı MP Başkanı gibi TİP'in iri topları da hep kendi kendilerini övmüşler, şahıslarının meziyetlerini bizzat terennüm etmişler, onlar da ne yaman kalemler, diller, eller olduklarını kendilerinden menkul olarak anlatmışlardır. Ama, MP Başkanıyla TİP iri toplarının benzerlikleri burada kalmıştır. TİP elbette ki mazide yaşamak bakımından MP'nin ikiz kardeşi olmamış, o kırmızı renkli edebiyatın muhayyel cennetini, mangallarda kül bırakmaksızın gözler önünde canlandırmış, MP Başkanının modası geçmişlik bakımından ikiz kardeşliğini tabiî AP almıştır.

Seçmen, sandık başına gitmeden kendi kendine bir muhasebe yapmalıdır: AP veya MP ne söylemişlerdir? 1965 Türkiyesine nasıl bir teşhis koymuşlardır? Hangi tedavi çarelerini göstermişlerdir? Bunların uygulayacakları fikirler nedir? Bunlar hakkında, seçim kampanyasında bir kanaat sahibi olabilmiş kimse varsa, onun gidip oyunu AP veya MP lehinde kullanmasında şaşılacak bir taraf yoktur. Ama, bu fazla akıllı kafaların sahiplerinin dışında, AP'nin veya MP'nin alacağı oylar mantığın değil hissin sesi olacaktır ve 1965 Türkiyesinde hisse uyarak oy vermeden daha tehlikeli bir davranış düşünülemez.

Seçimlerin, doktrin bakımından öteki ikizleri CKMP ile TİP'tir. Bunlardan TİP'in, yaydığı doktrini çok iyi bildiği, o propagandanın bütün silâhlarını meharetle kullandığı ve diyalektikte ustalarından faydalandığı gözden kaçmamıştır. Böyle bir kırmızı demagoji furyası, 1921'ler dahil, Türkiyede hiç bir zaman bu kadar serbestçe ve yayılma sahası radyo kadar geniş bir vasıtayla gerçekleştirilebilmiş değildir. Ama bu serbestliğin, ilerde daha iyi anlaşılacaktır ki, üç büyük faydası olmuştur. Yeni görülmenin verdiği cazibe dışında, bu kırmızı demagoji kaç kişiyi fitne edebilmiş, celbedebilmiştir, belli olacaktır. İkincisi, TİP tarafından pertavsız altına sokularak anlatılmış dahi olsa, Türkiyedeki mevcudiyetleri muhakkak düzensizlikler kısa zamanda düzeltilmediği takdirde, bunlara çare diye teklif edilen kırmızı ilâçların "tek çare" gibi görülebileceği ihtimali dikkatlere sertçe çarpmıştır. Üçüncüsü, bilhassa genç aydın çevrelerde, kendini bu kadar serbest hissetmemenin verdiği ihtiyatla yüzüne makiyaj yaparak ortaya çıkan şahısların ve teşekkül olarak TİP'in nasıl kan kırmızı bir şey oldukları ve yeni hiç bir tarafları bulunmayıp düpedüz kuzey şarkılarını söyledikleri herkesçe ve ibretle seyredilmiştir. Türkiyeyi komünizmin kurtarabileceğine inanmak, nihayet bir fikirdir. Ama bu fikrin dışında bulunanların TİP'ten süratle kopmalarını beklemek, hayal etmek olmayacaktır.

CKMP, tam karşı uçta TİP'in acemisi olarak belirmiştir. "Atom çağına doğru ileri! Feza çağına doğru ileri!" komutları, bunların şampiyonları ellerinde kudret tutarken bile memlekette sadece bir alay konusu olarak karşılanmış ve tipik temsilcisini profesörlere ilim, generallere askerlik hakkında konferanslar verecek kadar pusulayı şaşırmış Muzaffer Özdağ çocukcağızda bulmuştur. Bir gün Türkiye 1930'lar Almanyası olur ve TİP o Almanyanın Komünist Partisi rolünü oynarsa CKMP de Hitlerin Nazi Partisi rolüne çıkacaktır. O zamana kadar CKMP "fezacılar" grupu olmaktan öteye geçemeyecektir.

Bu seçim kampanyasıdır ki, belki başka her şeyin üstünde, CHP'nin bugünkü şartlar içindeki kıymetini memleketin gözü önüne sermiştir. AP'nin bugün tehdit ettiği huzurun muhafaza edilmesinin ve TİP'in yarın için gözler önüne serdiği tehlikelerin ortadan kalkmasının, vaadlerini ve programını azimle yürütecek bir CHP idaresinin kurulmasıyla kabil olacağı bu seçim kampanyası yapılmasaydı, CHP'liler ne söylerlerse söylesinler katiyen bu kadar iyi anlaşılmayacaktı. Pazar günü sandık başında bu unsur, oylara mutlaka bir tesir yapacaktır.

bu çok önemli bir başarıdır. AP daha marifetli olduğu için bu daha da az olsa, gene bir ilgi işaretidir. Ama eğer Ankarada TİP'li 15 bin 220 kişi varsa, bunun 15 bini mutlaka TİP toplantısındadır. Her TİP'li bir sıkı militandır. O bakımdan, TİP liderleri üzerinde tesir yapan kalabalıklar hemen "büyük zafer" âlâmeti sayılmamalıdır. Ama kabul edilmesi şart olan gerçek, TİP'in seçim kampanyasının sonunda başında olduğuna nazaran çok daha şanslı bulunduğu ve her halde 3. lük mevkiine adaylığını ümitle koyduğudur.

TİP'in başına gelenin tam tersi, Bölükbaşının MP'sinin başına gelmiş görünmektedir. Seçim kampanyasına, bir varlık göstereceği hayaliyle giren MP tek ibiğli bir tulûat kumpanyasından daha fazla bir ilgiyi toplamamıştır. MP, partisi olan bir bağımsız aday gibidir. Zira her şey, sadece Bölükbaşıdır ve Bölükbaşı kendini zerrece yenileyememiştir. Memleketin de bir baştan ötekine yenilenmediği muhakkaktır. Köhne durumda ne kaldıysa o, Bölükbaşının şansıdır. Tıpkı, yenilenen ne varsa, onun TİP'in şansını teşkil etmesi gibi. Ama tabii bu, küçük çaptaki partilerin kendi aralarındaki oy hesabıdır. MP nin "3. Kuvvet" olması ihtimali, seçimlere gidilmek üzere bulunulduğu şu hafta içinde adamakıllı zayıflamıştır ve MP ile YTP arasındaki fark iki siyasi teşekkülün başında bulunan liderlerin şahsiyetleri arasındaki fark halini almıştır. Alican ne kadar silik, donuk ve renksiz ise Bölükbaşı o kadar farfaracı, parlak ve renklidir. Ama bu, 1965 Türkiyesinde bir gerçeği değiştirmemektedir: Şahıs partilerinin fazla bir başarı şansı yoktur.

Büyükler arasında

Seçim kampanyasının sonunda asıl büyük sürpriz iki büyük partinin yarışında, bir ihtimal olarak belirmiştir. Önce bir hata sanılan ve hakikaten bir ara CHP Merkezinde bile sızıltılara yol açan "Ortanın Solu" sloganının CHP'ye bir renk verdiği ve onu hem köhnelikten, hem de bütün kozu İsmet Paşa olan bir parti sayılmaktan kurtardığı kampanya sırasında anlaşılmıştır. Tabii bu koz, AP'nin "Ortanın Solu"na erken hücum etmesi ve bütün barutunu yitirmesi sayesinde daha kuvvetli hale gelmiştir.

İkinci değişiklik, gene vaktiyle CHP Merkezinde sızıltılara yol açan bir davranışın sonucudur. Çok CHP'li, İsmet Paşanın iktidarı, hiç direnmeden -tabii, Parlamento içinde ve kulis çalışmaları yaparak- ve bunu muhafaza için en ufak gayreti sarfetmeden 4. lü ortaklara vermesini kınamıştır. Bunlar, CHP seçimlere Muhalefet değil de İktidar olarak giderse daha avantajlı çıkacağı tezini savunmuşlardır. Bir diğer zümre CHP'li ise, iktidar avantajını muhafaza için AP ile ortaklığa bile taraftar kesilmiştir. Seçim kampanyası İsmet Paşanın bir defa daha haklı çıktığını ortaya koymuştur. Bir defa, eğer AP ile kolkola seçim kampanyasına çıksaydı CHP'nin kendi ölüm kararını imzalamış bulunacağı açıkça anlaşılmıştır. Buna mukabil, "Ortanın sonunda bir Muhalefet Partisi" hüviyeti CHP'yi sürpriz yapacak seviyeye yaklaştırmıştır.

AP bunun tam tersi âkibete uğramıştır. Demirelin en sonda, kırk yıllık sandıkları açmaya, küflenmiş silahlara el atmaya ve en kötü not, dini istismara kalkışması, kendini buna mecbur hissetmesi kampanyada AP'nin aradığını bulamadığının delilidir. Türkiyeyi değişmemiş sanan AP, karşısında değişik bir Türkiye bulmuştur. AP'yi 1950 seçimlerinin CHP'si durumunda saymak fazla hatalı olmayacaktır. CHP'de 1950'de kendini kuvvetli sanırken ve CHP ileri gelenleri Ankarada "DP'ye 70 milletvekili mi verelim, 80 mi?" tartışması yaparlarken partilerinin bo-

"Üçüncü Süleyman" omuzlarda
Yok canım! Bu, Dördüncü...

şalmış olduğunu farketmemişlerdir. Ama bugünkü seçim sistemi nisbi temsil olduğu ve AP'yi sadece CHP boşaltmadığı için AP için 1950'de CHP'nin başına gelenin tam eşi bir felâket bahis konusu değildir.

Seçim kampanyasının başında, AP'nin çoğunluğu alacağı "olagan bir ihtimal" idi. Seçim kampanyasının sonunda bu, tam bir sürprizdir. AP'nin Mecliste en fazla milletvekili bulunduran parti olması muhtemeldir. Ama, ikinciliğe düşmesi de artık çok uzak bir ihtimal değildir.

Seçim kampanyasının başında, CHP'nin Mecliste en fazla milletvekili bulunduran parti olması ancak tam bir sürpriz sayılabilirdi. Bugün, kampanyanın sonunda, CHP'nin böyle bir sürprizi yapması kulak arkasına atılacak ihtimal değildir. Her halde CHP başlıca rakibiyle finişe atbaşı beraber girmektedir ve İsmet Paşanın partisinin statik hızı şu anda daha fazladır. Düşünmek lâzımdır ki kampanyanın başında, belki Şefik İnan hariç, hemen hiç bir CHP'li partisinin çoğunluğu alabileceğini hayal etmiyordu. Şefik İnanın tahmini ise -240 civarında- bir lâtife konusuydu. Bugün, bunu, hiç olmazsa "uzak ihtimal" veya "gerçekleşebilir temenni" diye aklına getiren az değildir. Şimdi, CHP için, bu ihtimal bir "tam sürpriz"dir. Yoksa, en fazla milletvekili çıkarmak değil..

Bu satırların yazıldığı anla seçmenin sandık başına gideceği Pazar sabahı arasında TİP'in MP, CHP'nin AP üzerinde biraz daha fazla avantaja sahip olması Başkentte, hadiselerin gidişinin verdiği intibadır. AP CHP'den geri kaldığı takdirde kıratın çiftesini ilk yiyip derhal arzuladığı cehenneme -Allahtan, siyasi hayattaki cehennem- gönderilecek zat, tabii "nevzuhur lider" Süleyman Demirel olacaktır.

Kulağa Küpe..

Haraç, mezat!

Derler ki, harman sonu dervişindir.

Ya, seçim sonu? Anlaşılan bizim siyaset dervişleri de ona göz dikmişler. İşte, Bölükbaşının İzmirde Demirele yaptığı teklif :

"Gel, şu oyları birlikte paylaşalım. Senin cemaatin benimkinden fazla ama, ben mütevazi bir insanım. Sen Başvekil olursun, ben de muavinin.."

Medet Allah, medet!. Ya biz ne olacağız?

A. P.

"Kalabalık olsun"

Genel Merkezde açtığı telefonlara "Ben, Sağlık Bakanı", Bakanlıkta açtığı telefonlara ise "Buyrun, ben AP Genel Başkan Yardımcısı" diye cevap veren Faruk Sükan, geride bıraktığımız hafta Salı günü saat 18 sıralarında Diyarbakırla bir telefon konuşması yaptı. Telefon memuresi, "Diyarbakır İl Başkanı karşınızda" diyerek hattı bağlar bağlamaz, telâşla ayağa fırlayan Sükan, mendiliyle alnındaki terleri silerek direktifler yağdırmaya başladı:

"— Kardeşim, ben Sağlık Bakanı,

Demirel Tarsusta otomobilde

Yaya kalan hep halktır

Süleyman beyfendi yarın özel uçakla oraya geliyor. Aman, iyi karşılayın! Programa göre, Beyfendiden başka Saadettin Bilgiç de bir konuşma yapacak. Siz de hazırlanın. Ev sahibi sıfatıyla konuşursunuz."

Bu direktif salvosundan sora kısa bir süre susan ve Diyarbakır İl Başkanının izahatını dinleyen Sükan tekrar gürledi:

"— İyi, iyi! Yalnız, civar vilâyetlerin heyetlerini de mutlaka Diyarbakıra getirin. Elazığ, Urfa, Maraş ve Malatya heyetleri de Diyarbakırda bulunsunlar. Diyarbakır kalabalık olsun!"

Demirel ve beraberindekiler, geçen hafta Çarşamba sabahı saat 9'da Esenboğadan hareket edeceklerdi. Ancak yelkovanlar dönüyor, akrepler ilerliyor, fakat lider ortalıkta görünmüyordu. Demireli epey bir süre Genel Merkezde bekleyen kafile, daha sonra Esenboğaya gitti ve beklemeye orada devam olundu. İleri kafalı, sözüne ve randevusuna sâdık, yâni kısaca "batılı" bir insan olan Demirel saat 11.30'da Esenboğaya geldi! Suratı asıktı. Bu durum, AP'lilerin hayranlık besledikleri yakışıklılığını -Demirel çıplak kafalı, tepsi gibi yuvarlak yüzlü, şişman, gözleri tuhaf bakan bir zattır!- bir nebze bozuyor, güzelliğine ufak da olsa bir gölge düşürüyordu. Demirelin sinirli halinin sebebi o anda anlaşılamadı. Zira, Salı gecesi Ankarada, "Devrimci Subaylar" imzalı beyannameler dağıtıldığını o gün Hükûmet ve Millî Emniyetten başka bilen yoktu...

Demirelin uçağı saat 11.45'te hareket etti. Diyarbakır Havaalanında tantanalı bir karşılama olmadı. Miting meydanına gidilirken garip bir olay vukubuldu. Bağıra çağıra giden karşılayıcılar, bir apartmanın önünden geçerken birdenbire sustular ve orada bir karışıklık çıktı. Yerlere balıklama atılıyanlar, birbirinin eline ve cebine saldıranlar tuhaf bir tablo yaratıyordu.

Durum sonradan anlaşıldı. Meğerse önünden geçilen apartman Hasan Değere, yani Diyarbakır AP listesinin incisi olan, Menderes devri milyonerine ait değilmiymiş! Eskiden eşekçi iken DP devrinde milyoner müteahhit olan Hasan Değerin, böyle önemli ve güzel bir günün anlam ve önemini belirtecek bir davranışta bulunmaması zaten beklenemezdi. Değerin durumu sembolize eden davranışı, apartmanının en üst katından beşlik, onluk ve ellilik banknotları yola serpiştirmesiydi!.. Kalabalığın karışıvermesine ve halkın birbirine saldırmasına, Demirel geçerken gökten yağıvermeye başlıyan bu banknotlar sebep olmuştu.

Milyoner müteahhitin bu hareketiyle

Bravo!

Türkiyede seçim kampanyası, batıdaki her hangi bir demokratik memlekete gıpta verecek bir sükûnet, huzur ve olgunluk içinde cereyan etmiştir. Bundan dolayı hepimiz, bağımsız Başbakan Suat Hayri Ürgüplü'ye teşekkür borçluyuzdur. Ürgüplü sadece bağımsızlıkla yetinmemiş, tam bir tarafsızlıkla da ortalığı karıştırabilecek her hadisenin üzerine gitmiş, fakat bunu yaparken sinirlerini bozmamış, panik havası yaratmamış, soğukkanlılığını muhafaza etmiştir.

Halbuki seçim kampanyası heyecanlı, tartışmalı, dikenli ve çapraşık konular ele alınarak yapılmıştır. Karşılıklı ittihamlar radyolardan bile yükseltilmiş, hisler ve kütleler tahrik edilmek istenmiştir. Ama, bunların ölçüsü, bazı maksatlı veya saf-dil kimselerin ileri sürdüklerinin aksine, demokratik memleketlerdeki her seçimde kullanılan ölçülerin dışına taşmamıştır. Nihayet yapılan, bir seçim kampanyasıdır. Bir Kardeşlik Haftası kutlanmamaktadır. Herkes ötekini elinden geldiği kadar kötüleyecek, onun meziyetlerini değil, kusurlarını sayacak, isterse mübalâğa edecektir. Hele ince kelime kullanmak hususunda dikkat, seçim kampanyalarının tabiatında değildir. Birakınız İnönü veya Demireli, bizim lider takımının en alt basamağında

Suat Hayri Ürgüplü

oturan ve halkı o üslûpla avlamaya bakan Osman Bölükbaşının kullandığı tâbir veya sıfatlar bile Amerikada Mac Arthur'ün Truman, Truman'ın Eisenhower hakkındaki bazı yakıştırmalarının üstüne çıkmamıştır.

Başka bir nokta, karşısında sert vaziyet alındığı için cesaretleri tamamile kırılmış eli sopalı takımların toplantı basmak, adam kovalamak, dayak atmaya kalkışmak, kavga çıkarmak gibi davranışlara teşebbüs dahi edememiş olmalarıdır. Bu hevesteki derneklerin prototipi olan Komünizmle Mücadele Derneğinin fahri başkanlığından Cemal Gürselin tantanalı bir şekilde istifa ettirilmiş bulunması böyle temayüllerin kökünü kibrit suyu ekivermiştir. Ciddi ve prestij sahibi, kuvvetli bir hükûmet kurulabildiği takdirde seçimlerden sonra da bu ortam muhafaza edilebilecektir.

Bu yazın başında, bazı fazla şüpheci zihinlerde seçimlerin yapılıp yapılamayacağı bile tereddüt konusuydu. Karışıklıkların çıkmasından endişe ediliyordu. Başbakan Ürgüplü bu ihtimallerin hepsinin üstesinden gelmeyi bilmiş, ölçülü bir dikkatle asayişi, aksi istikametteki bir takım temayüllere rağmen korumuştur. Bu gayretinde ona partilerin sevki idaresinden sorumlu olanların, fakat asıl halkın büyük ölçüde yardımcı olduğunu da unutmamak lâzımdır.

Geçirdiğimiz seçim kampanyası, demokratik bir sistemin ilk şartı olan "sükûnet içinde sandık başına gitme ve kararını orada bildirme" usulünün Türkiyede tamamile hazmedildiğini ispat etmiştir.

Bu, milletçe övünülecek bir gelişmedir.

demek istediği herhalde şudur: "Demirel başbakan olunca, gökten işte böyle para yağacak!"

Bol keseden

Diyarbakırda miting meydanına gelindiğinde, AP'nin daha önceki gövde gösterilerine göre sönük bir manzara ile karşılaşıldı. Meydanda 3-4 bin kişiden ibaret mütevazi bir topluluk Demireli bekliyordu. Faruk Sükanın Ankaradan verdiği direktifler ne yazık ki boşa gitmişti.

Partisine özellikle bu bölgede kuvvet kazandırması gerektiğini sezen Demirel, dinleyenlerin gözlerini yaşartan acı bir "Doğu konuşması" yaptı. Sefaleti, bakımsızlığı ve mahrumiyeti edebi bir üslûpla dile getirdi. Yalnız, bir ara -herhalde yanlışlıkla- şöyle dedi:

"— Bizim, yolsuzluk sebebiyle mahsulünü pazara indiremiyen, çocuğunu mektebe gönderemiyen, hastasına doktor ulaştıramıyan mustarip vatandaşlara tahammülümüz yoktur."

Herkes şaşırdı. Demek kabahat vatandaşlardaydı ve Demirelin bu tip vatandaşlara tahammülü yoktu! Suplesi hitabetinden kuvvetli olan AP Genel Başkanı derhal toparlandı ve Doğudaki vatandaşların durumunun kendisi üzerinde tahammülsüzlük değil, vicdan azabı yarattığını söyledi, ardından da, Doğuya yapacaklarını sıralamaya girişti.

Bu konuşması sırasında "Yaşşa İkinci Menderes!" nidasıyla alkışlanan Demirelden sonra Saadettin Bilgiç ve Kadri Erogan konuştular. TİP'e şiddetle saldıran Bilgiçten geri kalmak istemeyen Erogan da İnönüye şiddetle saldırdı ve:

"— Paşa, Paşa! Seni ben bile kurtaramam" diye bağırdı.

Kalabalıktan biri, bunu:

"— Sen kimsin be? Sen kendi k...nı kurtar!" diye karşıladı

Geceyi Diyarbakırda geçiren kafile ertesi gün erkenden uçakla Elâzığa gitti. Hazer gölünün üzerinden geçilirken, Demirel, yanındakilere aşağıdaki hidroelektrik ve sulama tesisini göstererek:

"— Hatıralarım tazelendi. Mühendis olarak ilk çalıştığım yerdir burası" dedi.

Bu söz, uçakta bulunan ve Hazer santralinin ne büyük bir fiyasko olduğunu bilenlerin de hatıralarını tazeledi: Elâzığ ovasından daha yüksekteki Hazer gölünü dağa bir delik açarak ovaya akıtmak, böylece hem elektrik ve hem de su sağlamak amacıyla bu noktaya yatırılan milyonların âkıbeti meçhul değildir. Göl suyunun bitkiler için zararlı olduğunun -santral yapıldıktan sonra- anlaşılması sebebiyle ovanın sulanması işi suya düşmüştür.. Üstelik, santralin göle kaybettireceği suyun etraftan akan derelerle karşılanacağı yolundaki hesap da yanlış çıkmış ve gölün bitmesi tehlikesi belirmiş olduğundan, santral da tam kapasite ile çalıştırılamamış ve umulan elektrik sağlanamamıştır. Demirelin hatıralarını tazeleyen "eser", işte bu eserdir!..

Demirel sokaklarda halk arasında

"..ustam öldü, ben satarım."

Hazer üzerinde hatıraları tazelenen Demirel, Elâzığ mitinginde yaptığı konuşmada:

"— Keban barajı bizim eserimizdir. Biz iki Keban daha yaptıracağız" diyerek, bir tevazu örneği verdi.

Ancak, Keban Barajı için yıllarca mücadele etmiş olan Elâzığ milletvekili Nurettin Ardıçoğlu, tevazunun bu derecesine tahammül edememişti. Derhal gazetecileri yakalayarak şöyle dedi:

"— Demirel ,Kebanın projeleri yapıldığında asker kaçağı olarak yakalanmış ve askere gönderilmişti. Nereden biliyormuş Keban barajını?"

Dimyata pirince giderken..

Doğu ve Güneydoğu gezisinin başından itibaren Malatyaya gidilip gidilmiyeceği şüphede kalan bir husustu. Bu mesele Ancak Elâzığda aydınlığa kavuştu. AP lideri Malatyaya girecekti. Anlaşılan, gelen haberler, CHP nin kalesi olarak bilinen bu ilde AP nin artık bir gövde gösterisi yapabilecek kadar güçlendiği ve hazırlıkların ikmal edildiği şeklindeydi

Perşembe öğleden sonra Elâzığdan uçakla Malatyaya hareket edildi. Hava alanında hadisesiz karşılanan kafile şehre hareket ettiğinde, yolun iki yanı malatyalılar tarafından doldurulmuştu. Durum, AP'liler için iyi görünüyordu. Malatyalı meşhur "Hamido" nun kardeşi İbrahim Fendoğlu çizmeleri çekmiş, eline bir kırbaç almış, güzel bir kırata binerek kafilenin önüne düşmüştü. Ancak, yolun iki yanındaki karşılayıcılara dikkat edenler, bunların çoğunluğunun yakasında CHP rozeti görünce irkildiler. Fakat buna rağmen durumda olağanüstü bir şey yoktu. Üstelik malatyalılar -CHP'liler de dahil- zaman zaman kafileyi alkışlıyarak misafirperverlik göstermek niyetinde oldukları intibaını uyandırıyorlardı.

Fakat Demirelin arabasının önünden giden kıratlı İbrahim Fendoğlu, kalabalığa doğru anlamlı kırbaç hareketleri yaparak ve "çekilin lan!" diye kibar sözler sarfederek karşılamayı renklendirmek niyetinde olduğunu gösterince işler biraz değişti. Hava bu yüzden gerginleşmeye başlamıştı ki, Fendoğlunun bindiği kırat tökezlendi ve yere yığıldı. Kıratın ve Fendoğlunun ayakları havaya dikiliverdi. Çok kimse bu olayı, AP'nin geleceği için bir sinyal kabul etti.

İlk konuşmayı yapan Safa Yalçuk, sert ve tarizkâr bir üslûp kullanınca CHP'liler yuhalamaya başladılar.

Hatıra getirilmemesi gereken ham hayal

Çankayanın "Karıştırıcı Adam"ı Nâsır Zeytinoğlu, ilişkilere sahip olduğu bazı AP yüksek çevrelerinde bir ümit rüzgârı estirmektedir. Zeytinoğlu AP'nin tek başına iktidara gelmeyeceği veya gelemeyeceği inancını besleyenlerdendir. Fakat Çankayanın Genel Sekreterinin en fazla korktuğu ihtimal de, İsmet İnönünün başkanlığında, bir CHP iktidarı veya CHP idaresinde iktidardır. Bu takdirde, Anayasanın emrettiği gibi yetkili ve sorumlu bir Hükümet, Çankayadan esen -veya Zeytinoğlunun esiyor sandığı- rüzgârları umursamaksızın memleketi idare edecek, Genel Sekreter de mukadder âkibetiyle daha çabuk karşılaşacaktır: İzmirdeki briç masasının başına dönecektir!

Bu Zeytinoğlu şimdi, daha seçimler yapılmamışken, AP'nin Demirel tarafından temsil edilen "Tüccar Klübü İdarecileri Grupu"na ve onların dışardaki desteklerine -büyük iş adamları, zenginler, tüccar, büyük sermaye sahipleri- bir hayal levhası çizmektedir: Seçimlerin neticesi ne olursa olsun bir AP - CHP Koalisyonu kurulacaktır ve bu "Kuvvetli Hükümet" bilhassa TİP tarafından bu kampanyada atılmış bulunan "zehirli fikir tohumları"na karşı garantiyi teşkil edecektir. Yani, Hükümetin AP kanadı bu iş çevresinin menfaatlerinin kollanacağının, CHP kanadı da korunacağının teminatı olacaktır. O itibarla, meşhur düzen bozulmayacak, CHP de, reddettiği bu düzenin muhafızlığını yapacaktır.

Talihsiz Zeytinoğlu CHP'yi ve CHP'deki tesirli kuvvetleri hiç tanımamakta, galiba bu partiyi bir "japon intihar uçağı" sanmaktadır. Zira, hele bu kampanyada memleket önünde vaziyetini almış ve tabii, bir belirli şekilde damgalanmış bulunan AP ile CHP'nin bir ortaklık kurmayı kabul etmesi demek, kendi kendini reddetmesi demektir. CHP her halde bunu, becerikli Zeytinoğlunun iş adamı ortakları için yapmayacak ve bir sacayağın Demirel ve Zeytinoğlu ile birlikte üçüncü ayağı olan müteahhidin Mithat Paşa Caddesindeki bürosunda yapılan hesaplar çarşıya uymayacaktır. Toprak Reformu ve Petrol Kanunu gibi seçim sonrasının en önemli iki konusunda birbirinden tam 180 derece farklı iki noktada bulunan iki partinin birleşmesi demek bu konuların yatması ve dolayısıyla TİP'in propaganda yayına okların en keskinini vermektir. Eğer CHP, bu kampanyadaki vaadlerinden sonra da reformları uyutucu kombinezonlara girerse, komünizmin en ziyade karşısında bulunanlar bile gözlerini CHP'den başka yere çevireceklerdir. Bu, elbette TİP olacaktır.

Nâsır Zeytinoğlu

Pazar günü her seçmen bir hususu bilerek sandık başında oyunu kullanmalıdır: İktidar ya AP veya AP'li, ya CHP veya CHP'li olacaktır. Ona göre, bizzat Süleyman Demirel aklını başına toplamalıdır.

Kim bilir, ihtiyatlı üstad belki de oyunu CHP'ye verir!.

Bu arada hoparlör de kesildi. AP'liler bunun üzerine konuşmayı bir tarafa bırakıp, yuh çeken CHP'lilere:

"— Yuhunuza yuh!" diye cevap verdiler.

AP Malatya adayı Hamid Fendoğlu -Hamido- bu sırada yatıştırıcı bir rol oynuyor ve etrafındaki AP'lilere:

"— Siz de yuh çekin, lan!" diye tavsiyelerde bulunuyordu.

Artık olaylar hızlanmaya başlamıştı. Halk karşılıklı olarak "Demirel çok yaşa", "İsmet Paşa çok yaşa" diye bağırırken, Bilgiç kürsüye çıktı. Önce mutedil ve yatıştırıcı bir konuşma tarzı tutturan Bilgiç, yuhalanınca sinirlerine hâkim olamadı ve:

"— İsmet Paşanın demokrasisi işte budur" diye başlıyarak sert ithamlara girişti.

Hoparlör yine kesildi. Bir AP'li, çalışmayan mikrofonu eline aldı ve:

"— Namussuz Vali, alçak Vali! Bu senin yüzünden, hep senin yüzünden!" diye bağırdı.

Hoparlör bağlandı. Bilgiç konuşmaya devam etmek istedi. CHP ve AP liler birbirlerine giriverdiler. Vali, Emniyet Müdürü ve Jandarma derhal duruma el koydu. Kavga dipçik yardımı ile önlendi ve 17 kişi -bunlar CHP'li ve TİP'li idi- nezarete alındılar. Bu sırada halk, Emniyeti yuhalıyordu.

Peygamberlerin yolunda

AP'nin gövde gösterisi kafilesi ertesi gün Urfaya geçti. Hava alanında dikkati çeken, karşılayıcıların son derecede fakir kılıkları idi. Bu fakirliğe karşılık, kurban kesme rekorunu urfalılar kırdılar ve 17 koyunu Demirelin yolu üzerinde boğazladılar. Bir gazeteci, urfalıların, bir zamanlar Menderese topal deve kurban ettiklerini hatırlıyarak, karşılayıcılardan birine sordu:

"— Deve kesmiyecek misiniz?"

Urfalı cevap verdi:

"— Onu deveciye sor!"

Urfa Valisi iken Menderese deve kestiği için adı "Deveci" kalan, "Plân değil pilâv" sözünün mucidi Kadri Eroğan, bu sırada karşılayıcıların başında, ağzındaki bekçi düdüğünü öttürerek oradan oraya seğirtiyordu. Gazeteci, Eroğana aynı soruyu sordu ve "şimdilik" deve kesilmiyeceğini öğrendi.

Hava alanından doğruca Hazreti İbrahimin dergâhına gidildi. Bu ziyaret programa itina ile dahil edilmişti. Tam, Demirel dergâha girerken imam bağırdı:

"— Abdestsiz olan girmesin!"

Demirel irkildi, kısa bir süre tereddüt etti, sonra sağ ayağı ile ve bismillah çekerek dergâha girdi.

Kürsüye giderken AP Genel Başkanını urfalılar "Paşa, Paşa" diye karşıladılar. İlk konuşmayı Kadri Erogan yaptı ve:

"— Kampanyamızı pazartesi günü makam-ı İbrahimde açtık. Bir ruh çağırıyor AP'yi... O ruh, makam-ı İbrahimde toplanın, diyor" dedi.

Daha sonra konuşan Demirel, Urfanın su dâvasına temasla, kendisinin yağmur duası yapılan bir bölgenin ço-

cuğu olduğunu hatırlattı ve devamla şöyle dedi:

"— Peygamberlerin diyarı Urfaya şarap fabrikası yakışmaz. Onun için, Urfaya çimento fabrikası kuracağız!"

Bu, Demirelin Anadolu gezisinde açtığı çimento fabrikası vaadi kampanyasının yeni bir halkası oldu..

Mitingden sonra içinde sayısız dokunulmaz balık yaşıyan kutsal gölün kıyısında kurulan 100 kişilik sofrada bir ziyafet verildi. En nadide yemeklerin yer aldığı ziyafetin başlıca özelliği, masanın etrafını çevreleyen fakir kılıklı, saz benizli yüzlerce urfalının, ağızlara atılan lokmaları heyecan ve dikkatle izlemesiydi. Gazetecilerden bazıları dayanamıyarak, yemek yemeden kalktılar.

Basın dostları

Demirel Urfadan Gaziantebe geldi. Uçak alana indiği sırada, bir gazeteci, dışardaki kalabalığa bakarak:

"— AKİS'çi burada!" dedi.

Derhal suratı asılan Demirel, boş bulunarak sordu:

"— Ne ile gelmiş?"

Demirel hayretinde haklıydı. Çünkü AKİS muhabiri bu gezide de -Doğu Karadeniz hariç-, daha öncekilerde olduğu gibi, kafileye dahil edilmemişti. Hem de uçak Esenboğadan kalkarken beş tane boş yer bulunduğu halde... Daha önce AKİS'çiye:

"— Tefrik yapmıyacağız, sizi de bütün seyahatlere bizzat ben dahil edeceğim" diyen Sağlık Bakanı Faruk Sükan, Esenboğada bu sözü kendisine hatırlatıldığında fazlasıyla sinirlenmiş ve tam yedi defa:

"— Yer yok kardeşim" demişti.

Faruk Sükan, Demirele danışarak bu yalanı tesbihe dizdiği sırada, kalkmak üzere olan uçaktan inen bir gazeteci:

"— Beyfendi ,uçakta beş tane boş yer var" deyince, biraz evvel yalan kıvıran politikacının rengi narçiçeğine benzemişti...

Demirel ve arkadaşları, çevirdikleri bu entrikaya rağmen, gittikleri yerlerde AKİS'çi ile karşılaştıkça memnuniyetle gülümsemeyi ihmal etmediler. Ancak bu gülümsemeler sırasında dişlerinin -fazla gıcırdatmaktan dolayı- biraz aşınmış olması kuvvetle muhtemeldir...

Demirelin bu son gezisi, AP ismini taşıyan partinin, basına karşı tutum bakımından DP ismini taşıyanından fazlaca farklı olmadığını kesinlikle ortaya koymuştur. AP lideri ve etrafındakiler -özellikle Demirelin etrafında derhal beliren ve kendilerinin gazeteci olduklarını söyleyen birkaç dalkavukyalnız AKİS'çiye değil, kafileye dahil ettikleri için lütufta bulunmuş edasını takındıkları diğer tarafsız gazetelerin muhabirlerine -Cumhuriyet, Milliyet, Akşam- devamlı olarak alacaklı gibi davrandılar: Bu gazeteleri geziye çağırmışlardı, o halde bu gazetelerde aleyhlerine yazı çıkmamalıydı! Erzurumda bir yemekte bu tutum müşahhas bir örneğe de kavuştu. Demirelin sekreteri gibi hareket eden Zafer muhabiri, eline patronları tarafından tutuşturulduğu anlaşılan bir şişe viskiyi gazetecilere içirmekte ısrar etti. Gazetecilerin çoğu, yemeğe tesadüf eden bu ikramı -sırf yemekte viski içilmiyeceği için- reddettiler. Fakat ikram telâşlı ve ısrarlı bir hale girince:

"— Peki, koy be kardeşim! İnşallah bunun bir karşılığı yoktur" diyerek kadehini uzatan bir gazeteci, şu cevapla karşılaştı:

"— Herhalde partimin aleyhinde yazmazsın!"

Demirele sekreterlik yapan, onun nutuklarını geceyarıları onunla birlikte hazırlıyan bu "gazeteci"ler, Demirelin Allahlı, Peygamberli sivri lâflarının basına geçmemesi için de ellerinden geleni yaptılar. Bunun için tam bir şarklı kurnazlığına sapıldı ve -Demirel ile birlikte- şu usul uygulandı: Gece otelde Demirel ve sekreterleri yuvarlak ve mutedil konuşmalar hazırlıyor ve sabaha karşı bu konuşmayı Ankaraya, AP Genel Merkezine telefonla geçiriyorlardı. Bu yuvarlak konuşmalar Genel Merkez tarafından teksir edilerek gazete bürolarına dağıtılıyor ve gezideki gazetecilere bu yaverler:

"— Hiç merak etmeyin, bugün burada yapacağı konuşma Ankarada dağıtıldı" diyorlardı.

Bu şekilde, miting meydanlarında gazeteciler tarafından dikkatle izlenmemek imkânını elde eden Demirel de, dağıtılan konuşmayı tamamen bir tarafa iterek, istediği sivri sözleri istediği şekilde sıralıyor ve bol bol alkış topluyordu. Gazeteler ise mitingdeki ile uzaktan yakından ilgisi bulunmıyan bu yuvarlak lâfları çok defa konuşma diye yayınladılar.

Demirel konuşuyor
Ama ne diyor?

Güneyin uğuru

Demirel Anteple âlâyişle karşılandı. Bu karşılamada bir tek aksaklık oldu. Genel Başkanın uçağının inmesine beş dakika kala, iki yakasında iki AP rozeti bulunan nizipli Hüseyin Kayadövüllen gitti, pistin ortasına def-i hacette bulundu. Bunun uğur için mi, yoksa alandaki normal helânın yerini bilmemekten mi ileri geldiği anlaşılamadı.

Rakama çok değer veren -ve herhalde organizasyon başarılarını bu şekilde ölçen- AP'lilerden birine göre, Antep hava alanında Demireli karşılayan arabaların sayısı "tam 453" idi. Bu AP'li, rakamı aynen yazması için

Ah, bunlar ne budaladırlar!

Bir kitap: "Komünizme ve komünistlere karşı türk basını". Güzel ve pahalı bir kâğıda basılmış. Yeşil kapağı, karton. Üzerindeki yazı, beyaz kabartma. 208 sayfa. "Fasikül: 4" diyor. Anlaşılıyor ki, önceden üç tanesi daha çıkmış.

İçinde, gazetelerde yayınlanmış, bizimkilerin malûm antikomünist edebiyatı var: Yani, "susadım" diyenlere "vay komünist!" diyen edebiyat, 1965 Türkiyesinde komünizme, aslında, en fazla yardımı dokunan kampanya. Zira, "Biz ortanın solundayız" diyen İsmet Paşayı komünistlikle suçladın mı, elli bayraklı kızıl komünistin eline de temiz ilâmını vermiş olursun. Eh, komünist buysa ve o da komünistse, bu da komünistse elbette ki Türkiyede komünist olmak şereflerin en büyüğüdür, komünist olmamak ahlâksızlıktır. Bu mantığın, bugün TİP mitinglerini dolduran temiz gençler üzerinde hiç bir tesiri olmadığı mı sanılıyor?

Ya, bu yazılardaki komünizmin tarifi? Komünizm Allahsızlıktır, komünizm başkalarının karıları ve kızlarıyla yatmaktır, komünizm hiç bir şeye sahip olamayacaksın demektir, komünizm miras hakkının reddidir, komünizm çalışma kampları kurulmasıdır. Eğer komünizm bu olsaydı, kim komünist olurdu? Komünizm, insanlara verdiği yük ve onlardan kazandığı paha bambaşka ve sahiden feci bir sistemdir. Ama, bizimkilerin tarif ettiği değildir. Kriptolarımız da, tabii, komünizmi böyle tarif etmediklerinden, çok yarı münevver sanki demiyor mu: "Yahu bak, komünist buymuş. Halbuki bu bizimkiler hiç de böyle şeylerin peşinde değil. Demek onlar komünist değil. Dedikleri gibi, halis sosyalist!"

İşte meşhur kitap

Bu, kampanyanın fikir sahasındaki fiyaskosu.

Bir de psikolojik sahaya geliniz. O kitap var ya. Pırıl pırıl basılmış, güzel kapaklı, 208 sayfalık kitap! Onun satış fiyatı ne, biliyor musunuz? Kendinizi sıkı tutunuz: 1 lira. Evet, bir teklik. Bayi bundan yüzde 35 alır. Demek, eloğlu bunu 65 kuruşa maletmiş! 65 kuruşa, adama 208 sayfalık kitabın kâğıdını vermezler. Nereden geliyor, bu değirmenin suyu? O yerden gelen su, bir esere itibar mı sağlar? Böyle silâhlarla Türkiyede komünizm mücadelesi mi yapılır? Bu yoldan, "komünist ticareti yapanlar" geçiniyorlar. Onlar geçiniyorlar ve bunu herkes görüyor, biliyor.

Zaten, hey yarabbi, kitaptaki bazı imzalara bir göz atınız: Zeki Sofuoğlu, Tekin Erer, iki gül: Orhan Seyfi Orhon - Yusuf Ziya Ortaç çifti, iki de bülbül: Falih Rıfkı Atay - Bedii Faik çifti.

Yok, yok, bizim bir atasözünü değiştirmeli. "Vaktin çoksa şahit ol, paran çoksa kefil ol" derlerdi. Şimdi şöyle demeli: "Paran çoksa bunların eline düş de, sana bir antikomünist mücadele yapsınlar, parmağını ısır!"

AKİS'çiye sıkı sıkı tenbihatta bulundu.

Antepte, daha öncekilerin aynı olan, bir "milli irade" ve "tek başına iktidar" nutku atan Demirel, akşam üzeri otomobille Maraşa hareket etti. Saat 17'de, güneş battıktan sonra Maraşa yetişebilen Demirelin bir meydanda hazırlanmış olan mitingde konuşup konuşmıyacağı kısa bir süre tereddüt konusu oldu. Fakat saat 17.10'da Demirel kürsüde idi. Güneş batalı tam 10 dakika olmuştu. 17.22'ye kadar konuşan AP Genel Başkanı, ortalık iyice karardığı sırada meydandakilere:

"— Konuşmamı bu noktada kesiyorum. Biz, kanun nizam partisiyiz!" diye seslendi.

Güneş battıktan 10 dakika sonra kürsüye çıkan ve 12 dakika karanlıkta konuşan Demirelin bahsettiği kanun ise. 50 maddesinin son fıkrasında şöyle diyordu: "Açık yerlerde, güneş battıktan doğuncaya kadar toplu olarak sözlü propaganda yapılamaz"

Ertesi gün erkenden yapılacak olan Mersin mitingi Demirelin isteksizliği yüzünden daha yapılamıyordu. Saat 8'de Assubay Okulunun yanındaki meydana, Mersinin ilçelerinden getirilen 3-4 bin kişi yerleştirilmişti. Bir sürü de af dövizi sıralanmıştı. Ancak bu defa istenen af, "genel af"tı ve isteyenler mahkûmlardı. Fakat böylece, AP'nin bu seçimlerdeki kampanyası da "af"lı oluyordu.

Mersinin güneşi altında kazalardan getirilen dinleyiciler üç saat Demireli beklediler. Neden sonra gelen lider, konuşmasının yarısında ahalinin dağılmaya başladığını hüsranla gördü. Kalabalık artsın diye otelde bekliyerek geçirdiği üç saat boşa gitmişti.

Tarsusta da bir konuşma yapan Demirel, ateşli ve kahraman bir eda ile milli iradeden bahsederken, aynı meydana bakan belediye hoparlöründe bir CHP'li konuşuyordu. Zaman zaman sözler birbirine karıştı. Demirel, milli iradeye karşı gelenlerin kafalarını taşa vuracaklarını söylerken, hoparlördeki CHP'li şöyle diyordu:

"— Vatandaş, her şey olup bittikten sonra saklandıkları kovuktan çıkıp oyunlar çevirenlerin listesine oy vermel."

Öğleden sonra büyük bir gümbürtü ile Adanaya girildi. Bir dövizde "Üçüncü Süleyman, hoş geldin" yazılıydı. Bu, tereddüt yarattı: Birinci Süleyman herhalde Hazreti Süleymandı. İkincisi de Kanuni Sultan Süleyman olmalıydı. Ama, üçüncüsü Berbat Süleymandı. Demirel Dördüncü Süleyman oluyordu.

Miting alanı çok kalabalıktı. Metrekareye 25 insanın sığacağını söyliyen AP'lilere bakılırsa, meydanda tam 100 bin kişi vardı. Bu rakamı meydanın yüzölçümüne göre çıkardılar. Ancak, metrekareye 25 kişinin, yakılıp kül haline getirilmedikçe sığmıyacağı yolundaki fikir AP'lileri epey kızdırdı.

Demirel Adanada, daha çok, hafızasını yokladı:

"— Sevgili adanalılar, hafızamı yokluyorum! Hafızam bundan 10 sene evveline gidiyor" dedi.

Bir vecize kadar başarılı ve herhalde hikmetlerle dolu olan bu cümle dakikalarca alkışlandı.

Demirel devam etti:

"— Hafızamı yokluyorum; bundan 8 sene evveline gidiyor!"

Yine alkışlar göklere yükseldi. De-

mirel bu arada petrolden bahsederek, yabancı şirketlere muhtaç olduğumuzu bir güzel ispat etti! Plânı tarif ederek:

"— Plân, ihtiyaçların önceden hesaplanmasıdır" dedi.

Bu arada topluluğa:

"— Ben neden buraya geldim?" diye sordu.

Çeşitli cevaplarla birlikte:

"— Hakikaten, ne işin var burada?" diye bir karşılık aldı.

Beğenmedi ve açıkladı:

"— Siz ne için geldinizse, ben de onun için geldim.."

Demirel konuşurken, bir muhalif gazeteci ile hacıağa kılıklı bir adanalı arasında şöyle bir konuşma geçti:

Gazeteci — Kaç kişi var burada?

Adanalı — Sence ne kadar?

Gazeteci — 15 bin falan..

Adanalı — Olur mu kardaşım! Ben her gün bu işle uğraşırım. Bu işten anlarım...

Gazeteci — Ne iş yaparsınız?

Adanalı — Pamukçuyum. Sevkedilen pamuğun kaç balya olduğunu bir bakışta, yanlışsız hesaplarım. Bu meydanda da 100 bin balya, şey, 100 bin AP'li var.

Bu konuşmayı sonradan aralarında tartışan gazeteciler, kıssadan hisse olarak, AP'lilerin bu meydana becerikli iş adamları tarafından pamuk sevkiyatında kullanılan usûllerle sevkedildiklerini çıkardılar.

Demirelin konuşması bittikten sonra kürsünün yanında dolaşıp duran palabıyıklı bir adanalıya:

"— Demireli nasıl buldun?" diye soran AKİS'çi, ondan şu tuhaf cevabı aldı:

"— Gelmez olaydı! O konuşurken 6500 liramı çarptılar.."

Demirelin gezilerindeki en büyük hırsızlık budur. Daha önce de Balıkesirde bir AP'li parasını, Trabzonda bir başkası ayakkabısını çaldırmıştı.

Ölüm de yaygın

Bu gezilerde hırsızlıktan başka ölüm de yaygın bir hale gelmiştir. Adanadan sonra Pazar sabahı otomobille çıktığı Zonguldak ve Adapazarı gezisinde, Gerede yakınlarında Demireli karşılayan bir motosikletli genç, bir kamyonla çarpışarak öldü. Daha önce, Orta Anadoluda bir gezisi sırasında kalp krizinden ölen dinleyici ile hiç ilgilenmemiş olan Demirel, bu olayda da aynı şekilde davrandı. Son gezisinde, Antepte, kendisini karşılamaya gelen bir motosikletli, bir trafik kazası geçirerek parçalanmıştı.

Demirel Pazar akşamı, Zonguldakta vasat bir topluluk önünde işçi meselelerinden bahsetti. Türkiyede işsizliğin en büyük problem olduğunu ifade etti, şöyle dedi:

"— Her yıl nüfusumuz yüzde 3 gibi hızlı bir tempo ile artmaktadır. Bu, sevinilecek bir vakıadır!"

Demirel Zonguldakta da kanunu çiğnedi ve konuşmasına güneş battıktan sonra da devam etti.

Zonguldaktan sonra, Pazartesi günü Sakaryaya gelen Demirel, burada tahminlerin çok altında bir ilgi gördü ve üstelik yuhalandı. Programa göre İzmite ve sonra da İstanbula gidecekti. Ancak İzmitte çok az bir kalabalık toplandığını öğrenince sinirlenerek, İzmit mitingini iptal etti. Gazeteciler, İzmit AP İl Merkezine bilgi almak ve telefon etmek için uğradıklarında, kendilerine telefon için izin vermiyeceğini anlatmak için:

"— Postaneden!" diyen ve başka kelime kullanmıyan son derecede asabi bir İl Başkanı ile karşılaştılar. Ne sorsalar, cevap:

"— Postaneden" oluyordu.

Bir gazeteci dayanamadı:

"— Bu kızgınlığınız nereden geliyor?" dedi.

İl Başkanı, bunu yine:

"— Postaneden" diye karşıladı.

Demirel, bu arada İstanbul teşkilâtı ile de temas etmiş ve kara yolu ile gelirse karşılamanın sönük olacağı cevabını almıştı. Bunun üzerine, İstanbula bir saatlik yol kalmışken, Ankaraya dönülerek, hava yoluyla İstanbula gitmenin daha uygun olacağı fikri ağır bastı ve Başkente dönüldü. Demirel her halde, bu ikinci yolu, mühendis kafası ile daha "kestirme" bulmuştu!

Demirel, bu derginin çıktığı gün, hava yoluyla İstanbula gidecek ve istediği gibi, iyi organize edilmiş ve bindirilmiş AP kıtaları ile karşılanacaktır. İstanbulda mitingde konuşacak olan AP lideri sonra Egeye yönelecek, seçime kadar, imkân oranında dolaşacaktır.

C. H. P.

Demokrasinin teminatı

Emniyet Müdürü Gündüz Aktuğ, karşısında başı önünde bekleyen delikanlıyı tepeden tırnağa süzdükten sonra, elinde tuttuğu kanun kitabından bazı maddeler okumağa başladı. Delikanlı, Emniyet Müdürünün ağzından dökülen cümleleri duyunca şaşkına döndü. Aktuğ, kitabı masanın üzerine bırakarak:

"— Senin suçun bu maddeye girer. Şimdi seni bu suçunla mahkemeye sevkedersem hayatın mahvolur. Verilecek ceza, altı aydan üç seneye kadar hapistir. Yazık değil mi sana? Bak, gençsin de.. Niçin böyle yaptın?" dedi.

Bunun üzerine, tamirci çırağı Ke-

İnönünün bindiği otobüs halk arasında
Sevginin fazlası da fazla oluyor

nan Katırcıoğlu, başını iki eli arasına alarak ağlamağa, yalvarmağa başladı:

"— Babam koyu Adalet Partilidir. Halk Partisinin bugün miting yapacağını öğrendik. Mitinge ben de gidecek ve konuşanlara ayva koçanı atacaktım. Evde babamla böyle konuştuk. Nitekim, böyle oldu. Elime geçirdiğim bir ayva koçanını kürsüde konuşan adama fırlattım. Benim kabahatim yok. N'olur, beni bırakın."

Olay, haftanın başındaki Pazar günü Samsunda cereyan etti. Cumhuriyet Alanını dolduran binlerce samsunlu, CHP milletvekili Kâmuran Evliyaoğlunu dinliyordu. Evliyaoğlu konuşmasını bitirmek üzereydi ki, irice bir ayva koçanı kürsüye doğru uçtu. Polisler, koçanı atan çocuğu yakalayarak karakola götürdüler.

Babasının koyu bir AP'li olduğunu söyleyen genç, serbest bırakılması için Emniyet Müdürüne yaşlı gözlerle yalvarırken, CHP Genel Başkanı İsmet İnönüyü Trabzondan Samsuna getirmekte olan THY'na ait uçak henüz hava alanına inmemişti. Alan tıklım tıklımdı. İnönü ve beraberindekileri taşıyan uçak Samsun semalarında gözüktüğünde saatler 15.20'yi gösteriyordu. Uçak, hava alanı üzerinde genişçe bir tur attıktan sonra yavaş yavaş inmeğe başladı. Alanı hınca hınç dolduran vatandaşlar, uçağın her zamanki yerine değil de, pistin uzak bir köşesine doğru alçaldığını görünce heyecana kapıldılar. Bu sırada alanda bir uğultu koptu. Uçağın arıza yaptığını sananlar, uçak piste inip de, CHP İl yöneticilerinin büyük bir yolcu otobüsüyle uçağa doğru gittiklerini görünce derin bir oh çektiler. Mesele anlaşılmıştı: Pilot, iniş yerinin çok kalabalık olduğunu görünce, uçağı pistin daha uzakça bir yerine indirmeyi uygun bulmuştu. Durumu süratle kavrayan CHP İl yöneticileri ise, önceden alana getirilen bir yolcu otobüsüne atlayıp, İnönüyü halkın aşırı sevgi gösterisinden kurtarabilmek amacıyla, uçağın yanına varmışlardı. Ancak, hiç bir tedbir para etmedi. Halk, bir anda uçağın çevresini kuşattı ve İnönü, uzun bir süre uçaktan çıkamadı. Vatandaşlar coşkun bir heyecanla uçağa sokuluyor ve hep bir ağızdan "Ya ya ya, şa şa şa, İsmet Paşa çok yaşa!" diye tempo tutuyorlardı. Alanda sıkı bir emniyet tertibatı alınmasına rağmen, polis ve jandarma halkı dağıtamıyor, CHP Liderini, uçağın kanadının altına sokulan otobüse bindiremiyordu.

İnönü halkı selâmlıyor

Kalpten kalbe yol vardır

Bu durum tam yirmi dakika devam etti. Sonunda, CHP Genel Başkanının böyle bir gösteri karşısında uçaktan çıkmasına imkân olmadığını anlayan polis ve jandarma, zor kullanmak lüzumunu duydu. Topluca girişilen püskürtme hareketi sonucu halk, kısmen de olsa, uçağın etrafından geri çekildi.

Kaba kuvvete karşı

İnönü, uçağın kapısında göründüğünde saat tam 15.40'dı. CHP Lideri, vatandaşları elini sallayarak selâmladı ve hemen otobüse bindi. Bu arada, polisin ve jandarmanın elinden kurtulan 13-15 kadar genç CHP'li, bir hamlede yolcu otobüsünün üstüne çıkmıştı. Otobüs hareket ettiğinde bu defa kovalamaca başladı. Otobüs kalabalıktan çok hızlı gidemiyor, alanı dolduran vatandaşlar da İnönüyü yakından görebilmek için otobüsün peşinden koşuyorlardı. Kovalamaca iki kilometre kadar devam etti. Bundan sonra, alana otomobilleriyle gelen vatandaşlar, konvoya iştirak ederek yola koyuldular.

İnönüyü taşıyan otobüsün üstündeki gençler, tezahürata yol boyunca devam ettiler. Konvoy şehre girdiğinde, alana gelemeyen vatandaşlar kaldırımları doldurmuşlar, CHP Liderini, ellerinde altıoklu bayraklarla karşılıyorlardı.

İnönü, mitingin yapıldığı alana gitmeden önce, bir milletvekili adayının kendisine tahsis ettiği evde bir süre dinlendi. Sonra da eşi Mevhibe İnönü ve beraberindeki partililerle birlikte Cumhuriyet Alanına geldi. CHP yöneticilerinin ve görevlilerinin endişe ettikleri bir husus, miting alanının kuzeyinde kümelenmiş ve Kâmuran Evliyaoğlu konuşurken bazı münasebetsizliklerle niyetlerini belli etmiş olan 30-40 kadar AP'linin hadise çıkarmalarıydı. Nitekim, İnönü konuşmaya başladıktan sonra, bir kahvehanenin önünde toplanmış olan külhanbey tavırlı bir grup AP'li, İnönünün konuşmasını, bilhassa AP'nin ve Demirelin yerildiği kısımlarda baltalamak istedi ve İnönü ikide bir "Susun, beni bağırtmayın!" diye ihtarda bulunmak zorunda kaldı. Nihayet dayanamadı ve sertçe:

"— Kasıtlı olarak konuşanlar var. Onlar lütfen gürültü etmesinler!" dedi.

Bu son ve kesin ihtar üzerine polis, mitingin havasını bozmak isteyen AP lileri yakalayarak karakola götürdü. Sonradan öğrenildi ki bunlar, CHP Lideri Samsuna gelmeden bir saat kadar önce, Cumhuriyet Alanının yanıbaşındaki, daha ziyade bar kadınlarının kaldığı Deniz Palas Otelinde toplanmışlar ve uygulayacakları plânın ana hatlarını burada kararlaştırmışlardır.

"Gelen düşman değil, biziz!"

CHP Liderini ve beraberindeki partilileri Karadeniz gezisinin ilk durağı olan Trabzona götüren THY uçağı, geride bıraktığımız haftanın sonunda Cumartesi günü saat 11.40'da Esenboğadan havalandı. Uçakta CHP için 15 kişilik yer ayırtılmıştı. Trabzon İl Başkanı Mithat Akçay, bir gün önce Ankaraya gelmiş ve kafileye o da dahil olmuştu. İnönü ile eşi, uçağın arka kısmında oturuyorlardı. Mevhibe İnönü pencere kenarında, Paşa ise onun yanındaydı. Partililerden başka uçakta sekiz de gazeteci vardı. Gazetecilerden biri amerikan AP Ajansının muhabiriydi.

Uçağın, heyecanını gizleyemeyen tek personeli, hostes Gönül Özerendi. Genç hostes, yol boyunca sık sık, İnönü ve hanımının yanına giderek, hatırlarını sordu. Gönül Özeren, gazetecilere, İsmet İnönüyü ilk defa bu kadar yakından gördüğünü, bu tesadüften son derece memnun olduğunu söylüyordu.

CHP Lideri, bir saat onbeş dakika süren yolculuğun ilk kısmında gazete

okudu, partililer ve gazetecilerle şakalaştı, kendisiyle haddinden fazla ilgilenen hostese iltifatlar yağdırdı, bisküvi yedi, limonata içti. Samsun hava alanına inildiğinde, İnönü ve beraberindekileri kalabalık bir vatandaş topluluğu, milletvekili adayları ve Parti İl yöneticileri karşıladılar. Uçak, yirmi dakika Samsunda kalacak ve sonra Trabzona doğru havalanacaktı.

İnönü, uçaktan Mevhibe hanımla birlikte indi ve kendilerini karşılayan milletvekili adayları ve Parti İl yöneticileriyle yolcu salonunda bir süre görüştü. Partililer, kendisine, çalışmaların çok iyi gittiğini anlattılar. Samsun adayı Kâmuran Evliyaoğlu, CHP'nin Samsunda en az 5 milletvekili çıkarabileceğini söyledi ve şöyle dedi:

"— Paşam, ortanın solu deyimi bizi Karadenizde çok yıprattı. AP'liler, propagandalarını tamamen bunun üzerine bina ediyorlar, bizi komünistlikle suçluyorlar."

İnönü bir süre düşündükten sonra:

"— Ya, öyle mi?" demekle yetindi.

Uçağın kalkmasına beş dakika kala, İnönü ve beraberindekiler yavaş yavaş yolcu salonundan ayrıldılar. İnönü, uçağa doğru ilerlerken, Evliyaoğluna yeniden sordu:

"— Seçimi alabilecek miyiz?"

Evliyaoğlu:

"— Paşam, Samsunda 27 Mayıs aleyhinde büyük bir cereyan yaratıldı. Melâhat Gedik burada AP listesinin başında. Oğlu Arda da kendisiyle birlikte çalışıyor. 27 Mayıs aleyhindeki propagandayı Arda Gedik idare ediyor. Halkı kışkırtıyorlar" cevabını verdi.

İnönü, Evliyaoğlunu kolundan tuttu, hayret dolu bir ifadeyle:

"— Kimi kime karşı kışkırtıyor bunlar?" diye sordu.

Evliyaoğlu, bu soruya cevap vermedi.

Samsun - Trabzon arası tam bir saat sürdü. Uçak, Trabzon hava alanı üzerine geldiğinde aşağıya bakanlar, insan selinden başka birşey göremediler. Alan tıklım tıklım dolmuş, alana giremeyenler yüksek tepeleri tercih etmişlerdi. Uçak piste indiğinde saatler 14'ü gösteriyordu. Kalabalık şöyle bir dalgalandı ve Paşanın etrafı tamamen sarıldı. Ellerinde dövizler ve altıoklu bayraklarla uçağın etrafını çevreleyen trabzonlular, hep bir ağızdan, "İsmet Paşa çok yaşa" diye bağırıyorlardı. En ilginç dövizlerden biri, "Canlı Tarih, hoş geldin" di. İnönü ve beraberindekiler, aşırı sevgi gösterisi yüzünden 20 dakika uçaktan çıkamadılar. Polis ve jandarma halkı dağıtmak istiyor, fakat bunda başarı sağlayamıyordu. Uçak personeli, gazetecileri uçağın ön kapısından -aslında uçağın ön kapısından inmek yasaktır- indirmek zorunda kaldı. Gösterinin son haddine vardığı bir sırada, parti yöneticileri, polis ve jandarmanın da yardımıyla, uçağın yanına, iki Jeep'in arasında kırmızı bir otomobil getirdiler. Buna rağmen kalabalığın dağıtılması bir türlü mümkün olmadı. Otomobillere yol verenler, bu defa da Jeep'lerin etrafını tamamen sardılar. İnönü ve beraberindekilerin uçaktan inip otomobile binmeleri imkânsızdı. Polis ve jandarma, bir dağıtma hareketine daha girişti. Bu defa, kalabalığın kısmen dağıtılması sağlanabildi ve İnönü uçaktan alınarak otomobile bindirildi. Alanın bir bayram yerine dönmesi yüzünden, uçak vaktinde kalkamadı ve tam 25 dakika gecikme yaptı.

CHP lideri İsmet İnönü, Trabzonda halk arasında
Memlekette bir rüzgâr esiyor ama...

Muhteşem bir dekor

CHP İl yöneticileri, İnönü ile birlikte gelen gazeteciler için ancak beş otomobil kiralayabilmişlerdi. Bir altıncı otomobil bulmak mümkün olamamıştı. Zira, İnönünün Trabzona geleceğini öğrenenler, bir hafta önceden otomobil kiralamağa başlamışlardı.

İnönü ile eşinin bindikleri kırmızı otomobil binbir güçlükle alandan ayrıldıktan sonra, muhteşem bir konvoy yola koyuldu. Yolun kıyıları ve tepeler öylesine doluydu ki, şehre ancak yarım saatte varılabildi. İnönü ve beraberindekilerin önce Parti Merkezine gitmeleri kararlaştırılmış olmasına rağmen bu, gerçekleşemedi. Parti binasının tamamen doldurulmuş olması haberi üzerine İnönü ve eşi, doğruca, misafir edilecekleri İl Başkanı Müfit Akçayın evine götürüldüler. İl yöneticileri ise partide toplandılar.

Partili - partisiz vatandaşlar, karşılamanın ihtişamını değişik cümlelerle ifade ederlerken, uzunca boylu, ince yapılı bir trabzonlu, o karadenizlilere has şivesiyle şöyle dedi:

"— Ben bunca yıldır Karadenizdeyim. Şimdiye kadar ne böyle bir karşılama töreni gördüm ve ne de duydum!"

Konvoydaki otomobil sayısı hakkında da çeşitli rakkamlar öne sürüldü. CHP Gençlik Kolları Başkanı, konvoy hareket ettikten sonra otomobilden inerek bir tepeye çıkmış ve önünden geçen otomobilleri teker teker saymıştı.

"— Benim içinde bulunduğum otomobil, konvoyun bir hayli gerilerindeydi. Ben tepeye çıktıktan sonra tam 281 otomobil saydım. 100 otomobil de önceden geçmiş olsa, eder 381 otomobil!.." dedi.

CHP yöneticileri, İl Merkezinde, ertesi sabah yapılacak mitingin hazırlığı ile meşgul olurlarken, İnönü, misafir kaldığı evde, civar illerden gelen heyetleri kabul etti, onların seçim hakkındaki görüşlerini aldı.

Ertesi sabah trabzonlular, mitingin yapılacağı Kavak Meydanının erken saatlerden itibaren tamamen dolmuş olduğunu gördüler. Mitingin başlama saati yaklaştıkça heyecan arttı ve kalabalık, sokak aralarına kadar taştı. Bazı vatandaşlar da İnönünün kaldığı evin önünde toplanmışlardı. Bu yüzden İnönü ve eşi, miting saatine az bir zaman kala, büyük bir yolcu otobüsüne alınarak Kavak Meydanına getirildiler.

Saat 9'da başlayan miting gerçekten muhteşem oldu. İnönü kürsüye çıktığında, yolların tamamen tıkanması yüzünden, alana giremeyen binlerce kişi, bir mandalina bahçesine girdiler ve CHP Liderini görebilmek için ağaçların tepesine çıktılar. Ağaçlardan bazılarının kırıldığı ve üzerindekilerin yere düştükleri görüldü. Heyecandan bayılanlar, kalabalıkta ezilenler oldu. Şehirde trafik tamamen aksadığından, ekmek yüklü bir kamyonetle bir Jeep çarpıştı.

İnönü, bir saatten fazla süren konuşmasında en çok "Ortanın Solu" sloganı üzerinde durdu, CHP'nin Toprak Reformu ve Petrol konusundaki görüşünü açıkladı.

Miting olgun bir hava içinde bittikten sonra CHP Lideri ve beraberindekiler aynı gün Samsuna uçtular.

Samsun mitinginden sonra geceyi bir milletvekili adayının evinde geçiren İnönü, ertesi sabah Parti İl Merkezinde partililere bir konuşma daha yaptı. Bu konuşmasında İnönü, daha çok, "Huzur" konusu üzerinde durdu.

Samsun mitinginde İnönü daha da canlıydı. İrticalen Kıbrısı, Petrolü, Toprak Reformunu anlattı. Bunların her birinde ortanın solunun ne, ortanın sağının ne olduğunu söylüyordu. Her bir misalden sonra "Ortanın solunda olduğuma iyi etmedim mi?" diyor, halk anlamış bir halde, hep bir ağızdan "İyi ettin!" diye bağırıyordu. İnönü ertesi gün parti merkezinde:

"— Görüyorsunuz ya, anlatılınca anlıyorlar. Anlatmak lâzım" dedi.

İnönü ve beraberindekileri taşıyan uçak akşama doğru Esenboğaya indiğinde kafilede yorgunluk yerine canlılık hakimdi. Herkes, Karadeniz gezisinin tam bir başarıyla sona erdiği kanısındaydı.

T. İ. P.

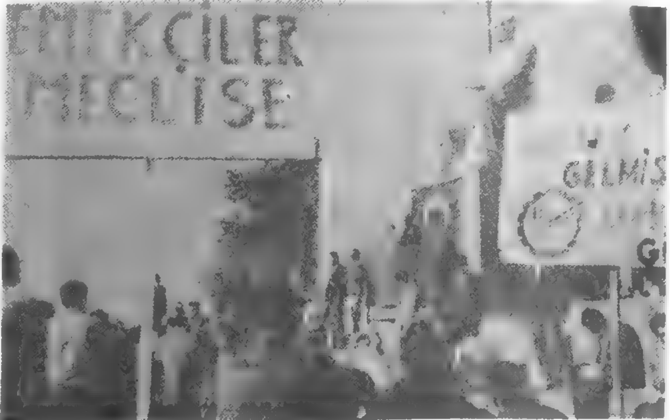
Hatipler kürsüde

Taksim Meydanını dolduran kalabalık, "Partimizin bağımsız İstanbul adayı, yazar Çetin Altan" diye takdim edilen hatibi dakikalarca alkışladı. Kürsüye çıkan Çetin Altan, tezahüratın dinmesini çalımlı bir tarzda bekledikten sonra:

"— Bu Meydanda, Taksim Meydanında, türk tarihinde ilk defa türk sosyalistleri sizlere hitab ediyorlar" diye söze başladı.

Ancak, söze böyle başlayan bir kimsenin neden "bağımsız aday" olduğu pek anlaşılmadı. Öyle ya, TİP "biz sosyalistiz" diyordu, Altan "Ben sosyalistim" diyordu. Mantık, sosyalist Altanın sosyalist TİP'in sosyalist adayı olması lâzımdı. Yoksa, ikisinden biri sosyalist değil miydi? Altan sosyalistti de TİP'i komünist bulduğu için mi "bağımsız"dı, yoksa Altan komünistti de TİP'i mi sosyalist buluyordu? "Günün heyecanı" içinde bu önemli nokta gözden kaçtı.

TİP, seçim kampanyasının en büyük gövde gösterisini, haftanın başındaki Pazar günü Taksim Meydanında düzenlemişti. Miting, bundan önce

TİP'in Ankara mitingi

Babanın milyonları olursa...

Spor ve Sergi Sarayında yapılan toplantı gibi, TİP yöneticilerini dahi şaşırtacak kadar büyük ilgi gördü. Her seçimde dört - beş büyük mitinge sahne olan Taksim Meydanının Opera ile Anıt arasındaki kısmı tamamiyle dolmuştu. Hattâ, Taksim Gezisinin Meydana doğru olan tarafları dahi şehrin muhtelif yerlerinden gelen dinleyiciler tarafından kaplanmıştı. Mitingin organizasyonu da mükemmeldi. Gezinin Meydana bakan plâtformuna kürsü konulmuştu. Kürsünün etrafını, kollarında kırmızı TİP işaretli pazubentler bulunan genç partililerle gazeteciler almıştı. Dinleyiciler de odukça ilgi çekiciydi. En çok göze çarpan, Üniversiteli gençlerdi. Gecede binler kazanan meşhur ses sanatkârı Safiye Ayla da kürsünün dibinde yer almış, hatipleri hararetle alkışlıyordu Film yıldızı Nebahat Çehre de Meydana bakan evinin penceresinden mitingi izliyordu. Mitingde, sosyalist milyoner çocukları da göze çarpıyordu. Tanınmış tüccar Avni Şasanın kızı Ayşe Şasa, Türkiyenin en büyük filmcilerinden İpekçilerin kızı Alev Ersoy ve daha başkaları, mitingin heyecanlı dinleyicileri arasındaydılar. Tabiî, insanın babası milyoner olursa TİP'çilik pek zevkli bir spor haline gelmektedir. Tiyatrocular, edebiyatçılar, yazarlar, dinleyici kalabalığının içinde yer almışlardı.

Mitingin diğer meraklı izleyicileri ise amerikalı gazetecilerdi. Hatiplerin ve bilhassa Genel Başkan Mehmet Ali Aybarın, "İktidara geçersek, Amerika ile her türlü anlaşmalarımızı feshedeceğiz" şeklindeki sözlerinin dinleyiciler tarafından tezahüratla karşılanması yabancı gazetecileri fazlasıyla ilgilendiriyordu.

Mitingin en başarılı hatibi, Genel Başkan Mehmet Ali Aybardı. Çetin Altandan önce konuşan ve halk topluluğuna hitabetmesini çok iyi bildiği anlaşılan Aybar, en çok Amerikayla olan münasebetlere değindi ve muhtelif partilerden TİP'e yöneltilen hücumlara cevap verdi. Halkın merakla beklediği Çetin Altan ise, hitabetin yazarlığa benzemediğini ispat etti. Çetin Altan kötü bir hatipti. Ancak, yazılarının sağladığı şöhret ve bu arada suistimallerden bahsetmesi sık sık alkışlanmasına sebep oldu.

Yaşar Kemal ise heyecanlı ve halkın anlıyacağı bir dille konuştu ve sık sık alkışlandı.

[illegible]

TİP yöneticileri Taksim mitingine, Diyarbakırdan başlayıp İzmirde biten ve çok başarılı geçen büyük geziden gelmişlerdi. TİP, en kuvvetli teşkilâta Diyarbakırda sahiptir. Bu yüzden Diyarbakır mitingi canlı oldu. Genel Başkan Mehmet Ali Aybar, Çetin Altan, Yaşar Kemal ve Dr. Nihat Sargından kurulu TİP ekibi, Diyarbakır ve çevresindeki konuşmalarında, şimdiye kadarki iktidarların Doğuyu ihmal ettikleri ve insana değer vermedikleri temasını işlediler.

Diyarbakırda AP'liler, TİP aleyhine halkı kışkırtmak için çok gayret gösterdiler. Dağıtılan broşürlerde TİP liler, "Allahsız komünistler" olarak tanıtılıyor ve "İman, şeref, ırz düşmanı" TİP'lilerin Diyarbakıra sokulmamaları isteniyordu. Ancak bütün bu tahrikler Diyarbakırda hiç bir netice vermedi.

TİP'in en çok şikâyetçi olduğu husus, AP'lilerin bütün yurt sathında, TİP aleyhinde açtıkları tahrik kampanyasıdır. TİP'liler, AP'lilerin ve AP liler tarafından yönetilen Komünizmle Mücadele Derneklerinin halkı türlü iftiralar ve yalanlarla TİP aleyhine tahrik ettiklerini söylemektedirler.

Yaşar Kemal bu iftira ve yalanlardan bahsederken:

"— Eğer biz bunlara karşı mahkemelerde dâva açsak, Türkiyenin bütün mahkemelerinin en az beş yıl bu dâvalarla meşgul olması gerekirdi" dedi.

Yaşar Kemalin bir diğer iddiası da, bu seçimlerin meşru olmadığı, halkın arzusunun tam olarak ortaya çıkamıyacağı idi. TİP ile diğer partiler, bu seçimlerde denk kuvvetler olarak çarpışmıyorlardı. TİP'in meteliği yoktu. Halbuki AP'nin devletten aldığı ve özel teşebbüsten topladığı milyonları vardı. AP'liler, TİP aleyhine korkunç bir iftira kampanyası açmışlardı ve hepsi suç mahiyetindeydi.

TİP ekibi, Diyarbakırdan sonra, Mardin İlindeki tek teşkilâtları Derik İlçesine, oradan Urfanın Siverek ve Nizip ilçelerine, daha sonra da, TİP'in Güney Doğudaki ikinci büyük teşkilâtına sahip Gaziantebe gitti. Gazianteşten Kırıkhan, Antakya, İskenderun ve Adanaya geçen TİP'liler, bundan sonraki seçimlerde bu illerde diğer partilere tek milletvekili vermiyeceklerini iddia etmektedirler.

TİP ekibinin Hatay, Çukurova, Ankara ve İzmiri içine alan seçim gezisi hayli ilgi topladı. Bilhassa Hatay ve İzmirde bu ilgi büyük oldu.

Seçimlerin sürprizi

AP'nin olduğu kadar küçük partilerin de korkulu rüyalar görmesine sebep olan TİP'in, tahminlerin üstünde ilgi gördüğü ve 10 Ekimde toplıyacağı oy sayısının bir hayli fazla olacağı artık sanılmaktadır. TİP'in, şimdiye kadar CHP'ye oy veren aydın çevrelerin oylarını toplaması da ihtimal dahilindedir. Meselâ İstanbulda Üniversite ve sanat çevrelerinde önceleri CHP ye giden oyların büyük kısmı bu seçimlerde herhalde TİP'e gidecektir. Ama bu sınıf, kemiyet olarak fazla değildir. Asıl, TİP'in, AP'nin tabanı denilen topluluktan oldukça geniş bir rağbet görmesi beklenmektedir.

TİP yöneticileri, seçim kampanyasındaki ilgiyi gördükten sonra, rahatlıkta 10'dan fazla milletvekili çıkarabileceklerini ve eğer 10 rakkamını aşarlarsa, bunun 30'dan aşağı olmıyacağını söylemektedirler.

TİP, seçim kampanyası sırasında, basının tutumundan da şikâyetçidir. TİP'liler, basının kendileriyle ilgili haberleri kasten küçülttüğünü ve hattâ bu haberlere çok zaman yer verilmediğini söylemektedirler. Yaşar Kemal, konuşmasında bu hususa değinmiş ve şöyle demiştir:

"— Basın, Mütareke basını gibidir! Basında Ali Kemal müsveddeleri vardır."

Halbuki, bu konuda şikâyet etmemesi gereken bir parti varsa, o da TİP dir. Ama, âdettir, bizde biti biraz kanlanan, hemen Basının, kendisinden "lâyığı kadar" bahsetmediğini söyleyerek Basına yıldırımlar yağdırır ve anlaşılıyor ki TİP bu kaidenin bir istisnası değildir.

Rusya

Son Cuma

Dün sabah, Sovyetler Birliğinin Dışişleri Bakanı Gromikoyla konuştum. Milletlerarası politika edebiyatında "Mr. Niet=Bay Hayır" diye bilinen Gromiko soğuk gösterişli bir adam. Konuşunca kazanıyor. Giyimi öteki ruslara nazaran iyi, fakat fazla itinalı değil. Sovyetler Birliğinde rastladığım şık adam, daha ziyade Başbakan Kossigin oldu.

Gromiko ve Kossigin ile görüşmek istediğimi Ankarada, Sovyetler Birliğinin Büyük Elçisi Rijofa söylemiştim. Bunu, Moskovaya geldiğimde Dışişleri Bakanlığının nüfuzlu sözcüsü Zamyatine tekrarladım. Zamyatin, Gromikonun beni kabul edeceğini bildirdi. Kossigin için söz veremiyordu. Talebi aktaracaktı. Karar, Başbakana aitti. Bizim Leonid, Cuma günü Kossigini görmek üzere Kremlinin kapısından içeri girinceye kadar bu mülâkatın gerçekleşeceğinden şüphe etti. Kossigin bir gazeteciyi kabul edecek! Leonidin buna aklı pek ermiyordu. "O kadar çok işi vardır ki.." diyordu. Zaten bundan dolayıdır ki Kossigin beni kabul edince, hele yanında bir saate yakın tutunca mihmandar - tercümanımın nazarında benim itibarım bir arttı, bir arttı.. "Başbakanımız sana bu kadar vaktini ayırdı, ha.." diye hep şaştı. "Anladın ya, ya sizin Başbakanınız boş gezenin boş kalfası, ya da ben sahiden büyük adamım" diye ben ona takıldığımda ise böyle bir konuda şakalaşmamayı tercih etti. İri komünistler kendi aralarında, hatta yabancıların yanında şakalaşsalar bile, bilhassa gündüzleri, kafaları votkayla pek dumanlı değilken küçük komünistler bazı tabulara dokunmamayı tercih ediyorlar.

Zamyatine, Gromikodan istediğimin bir mülâkat olmadığını anlattım. "Oturalım, konuşalım. Yani, ben sual soracağım, o cevap verecek, bu tarz mülâkatı pek sevmiyorum. Karşılıklı hasbıhal edelim. Sonra, intibalarımı umumî olarak yazarım" dedim. Hem Gromiko, hem de Kossigin bu teklifimi kabul ettiler. Yalnız Zamyatin, Kosigin için, neyi yazıp neyi yazmamam gerektiğini Başbakandan sormamı istedi. Konuşma sırasında bunu sordum. Bir nokta hariç, bütün görüşmemizi yazabileceğimi söyledi. Kossigin ile mülâkatın metni - bu, Sovyetler Birliği Başbakanının dünyada bir gazeteciye verdiği ilk özel mülâkattı - AKİS'in 10 Temmuz tarihli, 577. sayısında yayınlanmıştır.

Aleksi Kossigin
Mülâkatların üvertürünü yaptı

Gromiko, Türkiyeden oldukça kısa bir süre önce dönmüştü. Stalin devrinden kalma gösterişli Dışişleri Bakanlığı binasının oldukça yüksek bir katındaki çalışma dairesinin oturma odasında karşı karşıya geldiğimizde bu ziyaretinden memnun olduğunu, hatta bunun kendisi için bir sürpriz teşkil ettiğini söyledi. Halk, Gromikoyu İstanbulda alkışlamış. Bunun "tertipli bir alkış" olmadığını farkedecek kadar zeki ve tecrübeli bulunduğundan, Sovyetler Birliğinin Dışişleri Bakanı hadiseyi gereği gibi değerlendirmiş. "Halklarımız arasında bir düşmanlık yok" dedi. Sonra, ilâve etti:

"— Zaten hiç bir halk ötekine düşman değildir. Geçici sürelerde bu, idarecilerin hataları sebebiyle oluyor.."

Gromiko açık ve samimi konuştu.

"— Türkiyeyi, türk idarecilerini ve türk halkını gözlerimle görmek benim için çok istifadeli oldu. Ne olsa insanın bazı peşin hükümleri, kanıları bulunuyor. Ben Türkiyeden, türklerin de sovyetlerle samimi dostluk istediklerine inanarak döndüm."

Dışişleri Bakanı bu intibaını Hükümete ve Sovyetler Birliğinde hâkim organ olan Komünist Parti Başkanlık Divanına, özel olarak yapılan bir toplantıda bildirmiş. Gromiko, Türkiyede görüştüğü Başbakan Ürgüplüden, Dışişleri Bakanı Işıktan ve İnönüden sitayişle bahsetti.

"— İsmet İnönü bana çok istifadeli tavsiyelerde bulundu. Büyük bir devlet adamı.." dedi.

İnönü Sovyetler Birliğinin Dışişleri Bakanına, uzun bir soğukluk devresinden sonra iki memleket arasındaki münasebetler düzeltilirken fazla aceleci davranmanın tehlikelerinden bahsetmiş "ağaçtaki meyvayı olmuş sayarsanız, koparmaya kalkarsınız, bakarsınız, daha hamdır" demiş. Anlaşılıyordu ki bu, Gromikonun ve Kossiginin kulaklarında kalmış. Gromiko da, Kossigin de Türkiyede beliren Sovyetler Birliğiyle iyi komşuluk ve dostluk münasebetlerinin geçici bir heves veya bir taktik olmadığını, yeni bir dış siyaset felsefesine dayandığını anladıklarını belli ettiler. Bu, Gromikonun Ürgüplü, Işık ve İnönü ile yaptığı görüşmelerin esas intibaı olmuş.

Ben Gromikoyu bir evvelki sonbaharda, Erkinin Moskovayı ziyareti sırasında, bizim elçiliğimizde görmüş, onunla ayaküstü konuşmuştum. O zaman Sovyetler Birliğinin Dışişleri Bakanını daha şüpheci, hatta biraz buruk bulmuştum. Gromikonun bu defa, Türkiyenin de dostluk istediğine daha bir içten inanmış olduğunu farkettim. Bunu kendisine söyledim. Güldü.

"— Dedim ya, insanın bir memleketi gözleriyle görmesinin faydası büyük" dedi.

İtiraf ederim ki benim için de durum aynıydı ve bunu, benden Rusya intibalarımı soran Kossigine söyledim. Görmeden konuşmak, bir doktorun, hastayı muayene etmeden hastalığa teşhis koymasına benziyor. Türkiyede, Sovyetler Birliği hakkında neler konuşuluyor, neler anlatılıyor ve Sovyetler Birliğinin niyetleri hakkında ne tefsirler yapılıyor.. Sovyetler Birliğinde de durum aynı. Orada da Türkiye hakkında neler konuşuluyor, neler anlatılıyor ve Türkiyenin niyetleri hakkında ne tefsirler yapılıyor.. Bunların çoğu, göz gördü mü, hatalı keskinliklerinden kurtuluyor.

Bana, "Sovyetler Birliğinin Türkiyeye dair niyeti ne?" diye sorulacak olsa, benim vereceğim cevap "Sovyetler Birliği Türkiyeyi dost görmek istiyor" dur. Sovyetler Birliği Türkiyeyi komünist olmuş görmek istemiyor mu?

Ooo, bu elbette ki kuzey komşumuz için bir "yeme de, yanında yat.."tır. Kremlin İranın da komünist olmasını ister, Pakistanın da komünist olmasını ister, İtalyanın, Fransanın; İngilterenin, hatta Amerikanın da komünist olmasını ister ve bir gün bu neticeye varmak için gayretlidir. Komünizm propagandası dünyanın her tarafında vardır ve Türkiyede de vardır. Dünyanın her tarafında komünizm propagandasının arkasında Sovyetler Birliği mevcuttur ve Türkiyede o mevcuttur. Bizim kriptoların programı bolşevik programı, bizim kriptoların yaydıkları fikirler bolşevik fikirleri değil de nedir? Ama eğer biz, bazı iptidai demagoglara uyar da Sovyetler Birliğiyle iyi münasebetlerin komünizmin Türkiyede yayılmasına sebep olacağına inanırsak hata ederiz. Komünizm Türkiyede, biz Amerikanın bendesi gibi davranırsak daha fazla şansa sahip olur. Komünizm Türkiyede, biz kendi bozuk düzenimizi "komünistler bu düzenin aleyhinde, onun için aman bunu devam ettirelim" diye devam ettirirsek her geçen gün biraz daha güçlenir. Kremlini, bir komünist Türkiye görme hâyâliyle bir düşman Türkiye yaratacak kadar akılsız sanmamak lâzımdır. Biz Türkiyede, Rusyadan korkuyoruz. İnsana garip gelebilir, ama Rusyada da Türkiyeden korkuyorlar. "Koca Rusya, Türkiyenin nesinden korkar?" denilebilir. Bu benim, Kosiginle yaptığım elli dakikalık bir açık kalpli görüşmeden sonraki samimi inancımdır.

Kosigin de beni, Gromiko gibi sabahleyin kabul etti. Leonid otele oldukça erken geldi. Erken kahvaltı ettik ve Kremlinin önüne erken gittik. Sovyet idarecilerinin çalıştıkları bina, Kremlinin duvarlarının ortasındaki, bir zamanlar çarların kaldıkları bina. Gece, gündüz inmeyen kızıl bayrak onun tepesinde dalgalanıyor. Kremlinin duvarları içine herkes giriyor. Gezilen tarihi kiliseler, Leninin apartmanı, Silah Müzesi, meşhur Çan, meşhur top, kalabalık temsillerin, konserlerin verildiği muazzam Kongreler Sarayı, bir tiyatro bu bahçede. Fakat halk, oradaki binanın kaldırımlarına dahi yaklaştırılmıyor. Hatta, karşı kaldırımdan aşağı indirilmiyor. Kırmızı pazubentli bir takım sivil adamlar, sert çehreleriyle derhal ihtar ediyorlar ve halk bunları korkuyla dinliyor. İnsan, otoriter rejime sahip bir memlekette olduğunu böyle anlarda hemen hissediyor.

Andre Gromiko
Konuşunca kazanan adam

Binanın önünde, sovyet büyüklerinin siyah Çaykaları duruyor. Park yeriyle Başbakanın çalıştığı kapının önü arasında bir genç subay, üzerinde manevra kılığı nöbet bekliyor.

Biz, mavi Volgamızla "yasak bölge"ye yaklaştığımızda önce pazubentli bir sivil müdahalede bulundu. Leonid inip yanına gitti, bir şeyler söyledi, Pazubentli sivil adeta istemeyerek geçmemize izin verdi. Park yerine gittik. Şoför arabayı Çaykaların arasına soktu. O zaman nöbetçi subay geldi. Leonid onunla da konuştu. Subay daha saygılı davrandı. Randevu vaktine yarım saat kadar bir zaman vardı. Karşıdaki parka geçtik, bir ağaç altındaki sıraya oturduk. Leonid benden heyecanlıydı.

"— Dikkat et, iyi tercüme yap. Yoksa, fırına gidersin.." dedim.

Artık fırın kalmadığına dair itirazını dahi söyleyemedi.

"— Sen ne soracaksın? Şimdiden anlat, ben onu yazayım" dedi.

Belirli bir iki sorum vardı. Kosigine de, "lâftan lâfa" konuşmak niyetinde olduğumu söyledim. Leonid hâlâ, böyle bir mazhariyete sahip kılınacağıma inanamıyordu. Randevuya on dakika kala kalktık. Meşhur binanın kaldırımına doğru yürüdüğümüzde bir başka pazubentli bizi tekrar durdurdu. Leonid gene niçin orada olduğumuzu söyledi. Adam bizimle beraber Başbakanlığın kapısına kadar geldi. Bir kaç basamak çıktık. İçerde, silâhlı bir yüzbaşı duruyordu. Yanında genç, yakışıklı, iyi giyimli bir sivil vardı. Başbakanın özel kalemindenmiş. Gayet kibar bir tavırla elimizi sıktı. Son derece saygılıydı. Saatine baktı. Altı, yedi dakika vardı. Başbakanın birinci katta çalıştığını söyledi. Vakit olduğu için mermer merdivenlerden çıktık. Ondan sonra, koridor başladı. Kremlinin uzun, bitmez tükenmez koridoru. Memur yavaş adımlarla önden gidiyor, Leonidle ben onu takip ediyorduk. Bir cenazede, tabutun arkasında gibiydik. Havada, öyle bir hüzün vardı.

Koridor dardı. Binanın dışı gibi içine de sütlükahve ve yeşil renkler hâkimdi. İki tarafta kapılar mevcuttu. Fakat ortada kimse görünmüyordu. Mübalâğasız beş dakika kadar, böyle yürüdük. Ancak bir kaç noktada, bir masanın başında oturmuş siviller gözüme çarptı. Başbakana ait dairenin önünde bir kaç kişi daha duruyordu. Bir antişambra girdik. Büyücek bir odaydı. Basit döşenmişti. Kosiginin özel kalem müdürü bizi karşıladı. Zamyatin de oradaydı. El sıkıştık. Bütün özel kalem daireleri gibi, içerde herkes alçak sesle konuşuyordu. İngilizce bilen bir memur Başbakanın beni biraz sonra kabul edeceğini bildirdi. "Lütfen istirahat ediniz" dedi. Girdiğimiz ilk odanın sağındaki daha itinalı döşenmiş bekleme salonuna aldılar. Zamyatin yanımıza geldi ve görüşme müddetinin yarım saat olduğunu söyledi. Aslında Kosigin. bizi elli dakika tuttu ya..

Randevu saatini bir kaç dakika geçe, İngilizce konuşan genç memur "Buyrun" dedi. İlk girdiğimiz odayı, onun solundaki bir başka odayı geçtik. Başbakanın bürosuna girdik. Kosigin bizi çalışma masasının önünde, ayakta bekliyordu.

Bu elli dakikanın hikâyesini, Kosiginl. konuştuklarımızı bu serinin ilk yazısında anlattım. (Bk. AKİS, sayı: 578).

Sovyetler Birliği Başbakanının yanından çıkarken, adım adım dolaştığım Sovyetler Birliğindeki intibalar zincirimin son halkası da takılmıştı. Benim inancım Kosiginin, harp istemeyen bir memleketin Başbakanı olduğudur. Bu memleketin, komşusu Türkiyeyle dostluk istediği hemen bir başka gerçektir.

Ben memleketlerin politikasında, hele büyük devletlerin politikasında iyi

niyete, hislere dayanan dostluklara, düşmanlıklara, mânevi temelleri olan niyetlere inanmam. "İngilterenin ne ebedi dostlukları, ne ebedi düşmanlıkları vardır. İngilterenin ebedi menfaatları vardır" sözünü söyleyen ingiliz, çok kimsenin inancının aksine ,politikada mürailiğin değil, samimiyetin sesini dile getirmiştir. Sovyetler Birliğinin bugün harp istememesi, Sovyetler Birliğinin bugün menfaatinin harp olmamasının sonucudur. Sovyetler Birliğinin bugün Türkiyeyle dostluk istemesi de Sovyetler Birliğinin bugünkü menfaatlerinin bir başka icabıdır. Daha doğrusu, bu ikinci arzu, geniş birinci arzunun tabii bir parçasıdır.

Ben Sovyet Rusyada, adım adım dolaşmamda, bundan kırk yıl önce - bugünkü tâbirle - gelişmeye muhtaç bir ülke iken bugün gelişmiş, hiç olmazsa güç devreyi artık geride bırakmış bir memleket buldum. İktisatçılar için, adam başına düşen yıllık gelir 500 doların üstünde olan memleketler zengin memleketlerdir. Sovyetler Birliği bu kategorinin bir mensubudur. Sovyetler Birliğinin bugünkü durumuna çok kan, çok gözyaşı, çok ıstırap ve çok şahsi felâket pahasına, milletçe bir cehennem hayatı yaşanarak geldiği ne kadar inkâr olunmaz bir tarihi gerçekse, Sovyetler Birliğinde şimdi yaşamanın hiç de tahammül edilmez bir sıkıntı olmadığı aynı derecede reddedilmez bir vakıadır. Bunların ne birini, ne ötekini görmemezlikten gelmek akıl kârıdır. Sovyetler Birliği hakkında gerçek bir fikir sahibi olmak isteyenler bu iki hakikatin ikisini de kabul etmek sorumluluğundadır.

Bu kadar kan, bu kadar gözyaşı, bu kadar ıstırap ve bu kadar şahsi felâket her gelişmemiş memleketi kırk yıl içinde bir Rusya yapabilir mi? Bir millet kırk yıl bu fedakârlığı göze alsa, kırkbirinci yıl bugünkü sovyetler halkının seviyesine mutlaka gelir mi? Bence bunu söylemek, bir komünist yutturmacasıdır. Zira rus halkının eli kırbaçlı idareciler tarafından, çalışma kamplı ve insanları esir sayan bir rejim altında böyle bir fedakârlığa zorlanması, her geri kalmış memleketin gelişmek için mutlaka muhtaç bulunduğu sermaye terakümünü sağlamak için olmuştur. Ama sermaye terakümü için bu zorlama, bu katı disiplin sermaye terakümünü sağlayan unsurlardan sadece bir tanesidir. Sovyetler Birliğinin, hele Sibiryanın nasıl zengin bir tabiat parçası olduğunu bu yazı serisinde, gözlerimle gördüklerimi naklederek anlattım. Eğer bu zenginlik mevcut bulunmasaydı, dünya kadar çalışma kampı da kurulsa Sibirya Sovyetler Birliğine ne verebilirdi? Sonra Sovyetler Birliği, işe, nüfusu toprağına ve kaynaklarına nazaran fazla ve üstelik bu nüfusu her yıl artan bir memleket olarak başlamamıştır. Sovyetler Birliğinde, başlangıçta, el emeğine ihtiyaç duyulmuştur. Hazır formülleri her memlekete bir hap gibi yutturmak isteyenler, bu gerçekleri gelişmelerde rol oynayan başka unsurları gözlerden uzak tutmaya çalışmaktadırlar.

Buna mukabil, böyle bir zenginlik, daha az kan, ıstırap, gözyaşı ve felâket pahasına geliştirilemez miydi? Amerikada başka bir sistem bu neticeyi öyle almamış mıdır? Kaldı ki, komünist sistemin tarifsiz israfa yol açtığı ve çok emeğin, çok zenginliğin boşuna heba olduğu bizzat komünistler tarafından kabul edilmektedir ve komünist-

Rus askerleri bir geçitresminde

Akıllı düşman

ler buna karşı çare aramaktadırlar. Bunu söyleyenler de başka bir unsuru, hayatı daima bir otoritenin, eli kırbaçlı bir iradenin hâkimiyeti altında geçmiş "1920'ler rusu"nun özelliklerini unutmaktadırlar. Eğer bugün Sovyetler Birliğinde hâlâ lokantalar saat 23'de kapanıyorsa bunun sebebi, rusun sabaha kadar kafayı çekip ertesi sabah işine uğramayacağı endişesidir. Benim iki hafta içinde gördüğüm, tanıdığım ruslar, doğrusu, bu endişenin tamamile temelsiz bir mübalâğa olduğu intibaını bana vermediler. Gözü pek, servet peşinde maceracıların dinamik çoğunluğu teşkil ettiği Amerikada milletçe gelişmenin teşvik unsuru olarak mükemmel netice veren "şahsî maddî menfaat" acaba aynı tesiri mistik, kalender ve bir lokma ile bir hırkadan fazlasında gözü olmayan rus üzerinde de yapar mıydı?

Bunlar bir takım spekülasyonlardır ve insanı, sistem tartışmalarının her halde sonu bu mütevazi yazı serisinde bulunamayacak karışık dehlizlerine götürür. Benim, bu dehlizlere sapmaksızın söyleyeceğim, bugün Sovyetler Birliğinin ,bugünkü menfaati harp olmayan bir memleket haline gelmiş bulunduğudur. Kossiginin "Sovyetler Birliği halkı bir harp istiyor. Ama bu harp, insanın tabiata karşı harbidir" sözü 1965 Rusyasının realitesidir. Sovyetler Birliğinin barıştan kazanacak çok şeyi vardır. Sovyetler Birliğinin harpten kazanacak hiç bir şeyi yoktur. Kremlin, bu gerçeği biliyor.

Kremlin bundan dolayıdır ki bir harpten korkuyor ve ekonomisinin menfaatinin harp olduğuna inandığı Amerikanın, bir punduna getirip, dünyada bir harbi çıkartıvereceği ihtimali karşısında dehşete düşüyor. Sokaktaki Amerikalı Sovyetler Birliğinin harp istediğinden ne kadar eminse, Sokaktaki veya Kremlindeki Rus da Amerika Birleşik Devletlerinin harp istediğinden o kadar emin. Rusların en ihtiyatlısı, bu harbin, Beyaz Saray istemese bile amerikalı silâh tacirleri ve onların emrinde saydığı amerikan generalleri tarafından emrivakiyle çıkartılabileceğini düşünmeden edemiyor. Sovyetler Birliği Türkiyeden değil, Türkiyenin mütecaviz Amerika tarafından Sovyetler Birliğine karşı bir zıplama tahtası olarak kullanılmasından korkuyor. Sovyetlerin Türkiyeyle iyi münasebet kurmak istemelerindeki hedef Türkiyeyi komünist yapmak değil, kendi yüreğindeki, bize gülünç gelen bu endişeyi yok etmektir. Bizdeki bazı çevrelerin Sovyetler Birliğinin iyi münasebetle Türkiyeyi komünist yapacağı endişesi de tabii ruslara aynı derecede gülünç geliyor.

Kossigin doğru bir lâf söyledi. "Bu endişeler, karşılıklı temasların daha artmasıyla mânalarını kaybedeceklerdir" dedi. Benim, sonbaharla yaz başı arasında Gromikoda gördüğüm fark, sanırım, bu teşhisin doğruluğunun bir deliliydi.

O gün öğleyin, ev sahiplerim Gazeteciler Birliğinde bir veda ziyafeti verdiler. Yemek, ilk yemeğin aksine, birbirlerini daha iyi anlamış insanların samimi bir toplantısı olarak geçti. İğneli lâflar geride kalmıştı. Karşılıklı nutuklar söylendi, şereflere içildi. Bana dediler ki: "Doğru söyle, memleketine nasıl intibalarla dönüyorsun?"

Dedim ki:

"— Şimdi, gazeteciler, kendi aramızdayız. Size söyleyeceklerimi, ben Türkiyeye döndüğümde yazacağım. Ben Türkiyeye Sovyetler Birliğinin harp istemediği, Türkiyeyle de dostluk istediği inancıyla dönüyorum. Burada ne gördümse, iyi bulduğum taraflarıyla ve beğenmediğim taraflarıyla olduğu gibi anlatacağım."

Sonra ,ilâve ettim :

"— Bana bakın.. Ben bunları yazınca, Türkiyede hiç kimse 'Metin komünist olmuş" demez. Allaha şükür, o rahatlığım var. Komünist olmadığımı ve olmayacağımı memleketimde bilirler. Ama derler ki : 'Şu aptal Metine bak, komünistler ağzından girip burnundan çıkmışlar. , zavallıya bir yutturmuşlar, bir yutturmuşlar..' Bilesiniz ki bana aptal diyenleri haklı çıkarırsanız, bir marifetler karıştırırsanız, sizin öteki dünyanızda veya benimkinde on parmağım yakanızdadır!"

Yanımda Zamyatin oturuyordu. Herkes bir kahkaha atarken kulağıma eğildi:

"— Hiç merak etmeyin, dedi. Size aptal dedirtirsek, asıl biz aptal oluruz."

Sonra daha ciddî, devam etti:

"— Bizim de aptal olmadığımızı siz gördünüz."

Uçağım yarın sabah erken saatte, Moskovadan ayrılıyor.

Ruslar denizden petrol çıkartıyorlar

Efendim nerede, ben nerede!

Endonezya

Diktatör ve tilmizleri

Bundan yedi - sekiz ay önce Endonezyanın durumu konusunda yorum yapan bir yazar, sanki geçen haftanın sonunda Cakartada olup bitenleri daha o zamandan görmüş gibi, şöyle diyordu: "Diktatörün sahneden çekilişinden doğacak buhranı karşılamak, rajimi diktatörlük olan ülkeler için en zor problemlerden biridir. Ortalıktaki belirtilere bakılırsa, Endonezya kısa bir süre sonra böyle bir problemle karşı karşıya kalmak üzeredir."

Bütün dünyanın bakışlarını Endonezya üzerine çeviren olaylar, geçtiğimiz hafta Cuma sabahı Cakarta radyosundan yayınlanan bir anons ile başladı. Bu anonsta, amerikalı emperyalistlerin Başkan Sukarnoyu devirmek için bir düzen hazırladıkları, bunu öğrenen silâhlı kuvvetlerin Başkanın muhafız alayı kumandanı Albay Untung kumandasında harekete geçerek Sukarnoyu emin bir yere gizledikleri ve ülkedeki emperyalist ajanlar temizleninceye kadar Endonezyayı bir ihtilâl konseyinin yöneteceği bildiriliyordu. Başka bir deyişle, nedeni ne olursa olsun, Cakartada yönetime bir grup subay el koymuş ve Sukarno işbaşından uzaklaştırılmıştı.

Dünyadaki yeri en sağlam liderlerden birinin alaşağı edildiğini gösteren bu haber duyulur duyulmaz, bütün başkentlerde çeşitli söylentiler ve yorumlar dolaşmaya başladı. Bunlardan bazılarına göre, yapılan darbede Birleşik Amerikanın, bazılarına göre de Komünist Çinin parmağını aramak gerekiyordu. Doğrusu, Cakarta olaylarını perdeleyen esrar bulutu dağılmadan, bu her iki söylentide de bir gerçek payı olduğu rahatlıkla ileri sürülebilirdi.

Sam Amca ve Sukarno Dayı

Gerçekten, Başkan Sukarno ile Birleşik Amerikanın arası bir süredir alabildiğine açıktı ve bu herkes tarafından biliniyordu. Sukarno, kendi göz diktiği topraklar üzerinde batılı devletler tarafından bir Malaysia Federasyonu kurulmuş olmasını bir türlü affedemiyor ve bu yüzden İngiltere kadar Birleşik Amerikayı da suçluyordu. Malaysia Federasyonu kurulduğu günden buyana Endonezyadaki bütün amerikan temsilcileri yakılıp yıkılmış, amerikan haber büroları ve kitaplıkları yağma edilmiş, amerikalılar ülke dışına çıkarılmışlardı. Bunlar yetmiyormuş gibi, Sukarno, Endenozyadaki pekçok batılı şirketleri, bu arada -çoğunluğu amerikan olan- petrol kumpanyalarını devletleştirmişti. Nihayet, Malaysia'nın Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine geçici üye olarak seçilmesi üzerine Birleşmiş Milletlerden de çekilmiş ve Komünist Çinle birlikte, içine az gelişmiş ülkeleri toplayacak yeni bir dünya teşkilâtı kurmak istediğini açıklamıştı. Bütün bu davranışların bir teki bile, Başkan Johnson gibi sabırsız, sert ve -bu, hepsinden önemlidir- beceriksiz bir yöneticinin Sukarnoyu işbaşından uzaklaştırmak için harekete geçmesine yetip artacak nitelikteydi. Bu bakımdan, eğer 30 Eylül hareketinin arkasında veya altında amerikan parmağı varsa, buna hiç şaşmamak gerekirdi.

Sukarno
CİA'sede mi?

Ancak, kaynağını Malaysia başkentinden alan bir başka söylentiye göre ise, bu darbede doğrudan doğruya ve tek başına Pekinin parmağı vardı. Malaysia radyosunun Endonezya olaylarıyla ilgili olarak yaptığı yayınlara bakılırsa, uzun bir süredir böbreklerinden rahatsız olan Sukarno -geçen yıl Viyanada bir böbrek ameliyatı geçirmiş, fakat bir türlü iyileşememiştir- son zamanlarda dört çinli doktorun tedavisi altında bulunuyordu. Bu doktorlar Sukarnonun iyileşemeyeceğini görmüşler ve durumu hem Pekine, hem de Endonezya komünistlerine bildirmişlerdir. Bunun üzerine endonezyalı komünistler, Sukarnonun birdenbire ölmesi halinde ordunun işe elkoymasından korkarak, önceden harekete geçmeyi kararlaştırmışlar ve 30 Eylül hareketini hazırlamışlardır.

Ordu ve komünistler

Endonezyada ordu ile komünistler arasında çetin bir iktidar mücadelesinin varlığı, uzun bir süredenberi biliniyordu. Bu bakımdan, Malaysia radyosunun sözleri de gerçeklere uygun görünmektedir. Bilindiği gibi, Sukarnonun yönetimi altındaki Endonezyada başlıca üç siyasal kuvvet vardır. Bunların birincisi, artık bir mezhep halini almış sukarnoculuk ve Sukarnonun "güdümlü demokrasi" görüşüne bağlı partilerdir. Bu partilerin en önemlisi, 130 sandalyeli Endonezya Meclisinde 44 sandalye sahibi olan Endonezya Milliyetçi Partisidir. Onun arkasından da, Mecliste 36 temsilcisi bulunan Müslüman Hocalar Partisi gelmektedir.

Sukarno Endonezyasının ikinci siyasal kuvveti, 1948 ayaklanmasında cezadan kurtulan ender marksçılardan biri olan Aidit'in liderliğindeki Komünist Partisidir. Mecliste 30 sandalyesi bulunan bu partinin üç milyona yakın kayıtlı üyesi vardır. Bundan başka, 12 milyon üyeli işçi sendikalarına da hakimdir. 1920 yılında kurulduğundan, Asyadaki komünist partilerinin en eskisidir ve Pekin eğilimlidir. Nitekim, milletlerarası meselelerde olduğu kadar Çin - Sovyet anlaşmazlığı sırasında da açıkça Pekinin yanında yer almaktadır. Endonezya Komünist Partisinin daha on yıl öncesine kadar 8 bin üyesi olduğu gözönüne alınınca, son yıllarda ne ka-

dar çabuk geliştiği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Sukarnonun "güdümlü demokrasi" ilkeleri, eğer yaşamak istiyorlarsa, Endonezyadaki bütün siyasal partiler tarafından kabul edilmek zorundadır. Bunların hepsi, tüzüklerinde, Anayasaya bağlılıklarını ve Endonezya Cumhuriyetinin devlet felsefesi sayılan "güdümlü demokrasi" nin beş ilkesini -ki bunlar, Tanrıya inanmak, milliyetçilik, halk egemenliği, insanseverlik ve sosyal adalettir- benimsediklerini ilân etmişlerdir. Endonezya Sosyalist Partisi ile Masjumi Müslüman Partisi bu ilkeleri kabul ettiklerini beyandan kaçındıkları için kapatılmışlardır. Buna karşılık, Komünist Partisi, gerçekte sukarnoculuğun karşısında ve komünizm dogmasına bağlı olduğu halde, 1948 yılından sonra Anayasaya ve "güdümlü demokrasi" ilkelerine inanmış göründüğü için, yaşamakta ve gelişmektedir. Öteyandan, Komünist Partisinin dış politikada gerçekten Sukarnonun arkasında olduğu şüphe götürmez. Çünkü o da tıpkı Sukarno gibi batılı devletlere karşı silâh çekilmesi ve Pekinle işbirliği yapılması taraftarıdır.

Sukarno Endonezyasının üçüncü siyasal kuvveti olan orduya gelince, bunun şimdiye kadar kayıtsız şartsız Başkanın izinde ve emrinde olduğu sanılıyordu. Nitekim 1948 yılında çıkan komünist ayaklanması sırasında ayaklananları aman vermeden ezmekte Sukarnoya büyük yardımı olmuştur. Komünistler her alana sızdıkları halde, orduya girememişlerdir. O kadar ki, Endonezya işlerinden anladığı söylenen batılı gözlemcilere göre, ordu içindeki solcuların sayısı yüzde be şi geçmemektedir. Fakat geçen haftanın sonunda olup bitenler artık, Endonezya ordusu içinde bir birlikten söz açmanın nekadar güç olduğunu açıkca ortaya koymuş bulunmaktadır.

Aralanmayan perde

Şu satırların yazıldığı sırada, 30 Eylül sabahı Cakartada yapılan darbenin etrafındaki kalın esrar perdesi hâlâ aralanmış değildir. Gerçi Cakarta radyosu bir gün darbecilerin elinde kaldıktan sonra yeniden Sukarnoya kuvvetlerin yavaş yavaş duruma hakim bağlı kuvvetlerin eline geçmiştir ve bu olmaya başladıkları anlaşılmaktadır. ama, ortada hâlâ pek çok soru işareti vardır. Meselâ, yıllar yılıdır Sukarnonun sağ kolu sayılan, Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Dr. Subandrio'nun tutumu konusunda hiçbir bilgi

Başkan Johnson
Hesapsız adımlar

yoktur. Son günlerde dolaşan bazı söylentilere göre, Dr. Subandrio, Sukarnodan sonra işbaşına gelecek liderin seçimi konusunda Başkanla görüş ayrılığına düşmüş bulunuyordu. Gerçekten, doğruluğu bilinmeyen bir habere bakılırsa, Sukarno, geçen Aralık ayında yatağa düşünce, Başbakan üçüncü yardımcısı ve Temel Endüstri Bakanı Hayrül Salihi kendisine halef tayin etmişti ve bu tayin Dr. Subandrioyu çok kızdırmıştı. İşin doğrusunu söylemek gerekirse, Sukarnonun kendine halef olarak seçe seçe Mecliste tek bir sandalyesi olan Murba Partisinin liderini seçmesi, kolay kolay izah edilebilecek türden değildir. Bazı yorumculara göre, bu seçim yüzünden Sukarnoya kırılan Subandrio, geçen haftanın sonunda yapılan darbeye karışmışsa, buna hiç şaşmamak gerekir. Nitekim, Dışişleri Bakanının adı, 30 Eylül hareketi liderlerinin geçen Cuma sabahı açıkladıkları ihtilâl konseyi listesinde yer almaktaydı.

Başbakan ikinci yardımcısı Dr. Johannes Leimenanın durumu da Dr. Subandrionun durumuna çok benzemektedir. Ancak, kendine bağlı kuvvetler duruma hakim olduktan sonra, Sukarno bazı liderleri toplantıya çağırmıştır. Toplantıya çağrılan liderler arasında Dr. Leimenanın bulunması, esrar perdesini büsbütün kalınlaştırmaktadır. Bazı haberlere göre, Dr. Leimena, 30 Eylül hareketinin ileri gelen liderlerinden biridir. Bu bakımdan, kendisinin toplantıya davet edilmiş olması Sukarno ile âsiler arasında bir pazarlık yapıldığı söylentisini doğrulamaktadır.

Öteyandan, Hava Kuvvetleri Kumandanı Mareşal Ömer Danin durumu da büyük bir soru işareti olarak ortada durmaktadır. Mareşal Dani, darbenin ikinci gününe kadar, bütün ağırlığını âsilerin arkasına koymuş bulunuyordu. Fakat Cakarta Radyosu Pazar sabahı yaptığı yayında, Mareşalın 1 ve 2 Ekim tarihli, günlük iki emrini yayınlamıştır. Bu günlük emirlerden anlaşıldığına göre, Mareşal Dani, başlangıçta, yalnızca "Amerikan Merkez İstihbarat Teşkilâtı -C.I.A.- ajanlarını ve öbür yabancı ajanları tasfiye etmek" amacıyla 30 Eylül darbesini desteklemiş, fakat ondan sonra iktidarın âsiler tarafından ele geçirilmesine karşı koymuştur. Genelkurmay Başkanı Nasution ise, selâmeti, çarpışmalar başlar başlamaz ortadan kaybolmakta bulmuştur.

Yanlış hesaplar

Cakarta olayının etrafını çevreleyen esrar perdesinin bir türlü aralanmaması, bu konuda sağlam bir yorum yapmayı son derece güçleştirmektedir. Bu bakımdan, şimdiye kadar bütün söylenenler bir tahmin olmaktan öteye gidememektedir. Ancak bu tahminlerin birincisi doğruysa, yani Sukarnonun davranışlarından şikâyetçi olan Birleşik Amerika, Cakarta olaylarına giden yolu açmış ve Albay Untung

ile arkadaşlarının önlediklerini ileri sürdükleri komployu gerçekten hazırlamışsa, bunun Johnson yönetiminin şimdiye kadar yaptığı bir sürü yanlış davranışın en acıklılarından biri olduğuna şüphe yoktur. Bütün kusurlarına rağmen Başkan Sukarno, endonezyalılar için bir millî kahramandır ve halk tarafından çok sevilmektedir. O kadar ki, yukarıda da belirtildiği gibi, son yıllarda Endonezyada çok kuvvetlenen Komünist Partisi bile, halkın desteğini kazanabilmek için, Sukarno tarafından konulan ilkeleri benimsediğini ileri sürmek zorunda kalmıştır. Birleşik Amerika, Başkan Sukarno siyaset alanından çekilmeden Endonezyada işbaşına kendi istediği kimseleri getirmek için, ünlü olduğu kadar beceriksizliğiyle de tanınmış CİA'yı harekete geçirmişse, Bağdattan bile geri dönecek yanlış bir hesap yapmıştır. Bu hesap yanlışlığı, solculara verilen fırsata bakılınca, açıkça ortaya çıkmaktadır.

Albay Untungun Birleşik Amerika tarafından hazırlandığı söylenen tertipleri bastırmak için karşı bir darbeye kalkışması ise, ayrı bir yanlış hesaptır. Eğer Albay Untungun arkasında Endonezya Komünist Partisi varsa, bu partiyi önümüzdeki günlerde zor geçitlerin beklediğini söylemek kehanet sayılmamalıdır. Sağlık durumu geçen yılbaşındanberi bir türlü düzelemeyen Sukarno eğer işbaşından kendi eceliyle veya isteğiyle ayrılsaydı, sayıları hiç de küçümsenemeyecek sağcıların ve "güdümlü demokrasi" ilkelerine bağlı olduğu söylenen ordunun varlığına rağmen, komünistlerin iktidara gelme şansı batılı gözlemcileri ürkütecek kadar büyüktü. Son olaylar, eğer duruma bir kere kesin olarak hakim olabilirlerse, Sukarno ve arkadaşlarına, Pekin karşısında, endonezyalı komünistleri bastırmak için güzel bir fırsat verecek niteliktedir. Nitekim, gene Malaysia radyosunun bildirdiğine göre, Endonezya silâhlı kuvvetler başkumandanlığı, Komünist Partisinin resmi organı olan Hrian Rakyat gazetesi ile Komünist Çin taraflısı Varta Bakti gazetesinin yayınlanmasını yasaklamıştır. Radyonun bildirdiğine göre, bu karar, bu gazetelerin 30 Eylül hareketini ihtilâlci ve yurtsever bir hareket olarak nitelendirmeleri üzerine alınmıştır. Malaysia radyosu, ayrıca komünist eğilimli birçok kimseyi barındırmakla suçlanan solcu Antara basın ajansının bütün bürolarının da ordu tarafından kapatıldığını bildirmiştir.

İki cami arasında

Sebebi ne olursa olsun, bir kere patlak verdikten sonra aşırı sola doğru gelişen bu hareketin Başkan Sukarnoyu iç ve dış politika bakımından çok güç durumlarda bıraktığı şüphe götüremez. Darbenin açıkça solcu bir eğilim alması, Sukarnoyu, yıllarıyılı o kadar bel bağladığı Komünist Çin karşısında durumunu yeniden gözden geçirmeye zorlayacaktır. Öteyandan, genel tutumunu değiştirmedikçe, Birleşik Amerikanın Sukarnoyu kanadı altına alması da beklenemez. Sukarno ise, içte ve dışta büyük bir prestij kaybına uğramadan, genel tutumunu değiştirecek noktayı çoktan aşmış bulunmaktadır.

Endonezyanın çilesi, biraz da kendi yüzündendir. İçte sağlam bir düzen kurmadan, ekonomik kalkınmasını sağlamadan Sukarnonun liderliğinde büyük bir dünya devleti rolünü oynamaya kalkışması, başına şimdi büyük işler açmıştır. Mao Çe-tung Çininin gölgesine sığınıp Asyaya kendi istediği düzeni verebileceğini sanması öyle görülüyor ki, Sukarnoya pek pahalıya mal olmuştur.

En şahane
kışlık kumaş
Beylerbey
Altınyıldız

Tüli'den haberler

AP sahnesinde bir aktör

Radyo konuşmaları, politika sahnesinin aktörleri bakımından çeşitli yorumlara uğruyor. Adı çok geçen aktörlerden biri de, YTP'den AP'ye transfer eden Yassıada avukatı Talât Asal, AP'li aktörü dikkatle seyredenler arasında İstanbul sosyetesinden güzel bir dul da var: Meyiâ Câbiri. Geçen kış ve baharda birçok günlerini Ankara Palasta geçiren bu güzel kadın, Talât Asalın çalışmalarını yakından takibediyor, fakat politikasını beğenip beğenmediği belli değil.

Allah kolaylık versin

Habeşistanın Ankara Elçisi, Türkiyeyi çok seven diplomatlardan biri. Hayatının en güzel günlerini, en tatlı maceralarını burada yaşıyor. Çoluk çocuğu Adis Ababada ama, yalnızlıktan şikâyet ettiği pek söylenemez. Zira yalnızlığını paylaşan güzel arkadaşları var. Meselâ tatar cinsinden bir genç kadınla kurduğu arkadaşlık banka koridorlarında bile konuşuluyor. Hattâ diplomat, son zamanlarda bu işlerle çok meşgul olduğundan, oturduğu evin kirasını vermeğe bile vakit bulamamış, diyorlar. Evsahipleri ne yapacaklarını şaşırmışlar, türk - habeş dostluğunu zedelememek için diplomatça bir yol bulmağa çalışıyor. Hariciyemizin desteğini istiyorlarmış.

Albüm merakı

Belkıs Söylemezoğlunun bir doktorla nişanlanacağı bu sütunlarda yazılmıştı. Bizim haberimizden sonra olaylar başka yönde gelişti, Kuruçeşme adasındaki romantik çift sürrealist günler yaşadı. Röntgenci doktor içince kimlik değiştiriyor, Belkıs Söylemezoğlunun hoşuna gitmeyen şeyler yapıyormuş. Bu yüzden, nişanlılar, nikâh memurunun önüne oturmadan ayrıldılar.

Benli Belkıs şimdi, Ragnar Wengel adlı bir isveçli ile dolaşıyor ve bu isveçli diplomatın son nişanlısı olduğunu söylüyor. Son mu, sondan bir önceki mi, onu zaman gösterecek! İki nişanlı, geçende bir öğle Bebekte, Süreyyanın restoranındaydılar ve pek mutlu görünüyorlardı. Süreyyada, öteki masalarda oturanlar Belkıs Söylemezoğlunu tanımakta gecikmediler ve:

"— Hey gidi Benli Belkıs!.. Güzelliğini ve kadınlığını yaşamaktan bir an geri kalmıyor" dediler.

Engelli koşu

Apaydın kardeşlerden Orhan Apaydın CHP adayı olarak şehir şehir, köy köy dolaşadursun, Burhan Apaydın politikaya veda etti, çok hızlı, romantik bir yaz geçirdi. Esmer güzeli, ufak tefek bir kadınla başlayan arkadaşlığı ile İstanbul ve Ankarada bazı çevrelerin diline destan oldu. Burhan Apaydının politika gibi bekârlığa da veda edeceğini iddia edenler var. Fakat bu iddiaya inanmak kolay değil. Zira önce birçok duvarı aşmak gerekiyor. İlk evliliği iyi geçmeyen erkeklerin ikinci evliliği göze alması sanıldığı kadar kolay olmasa gerek.

Denizciler birarada

Geçirdiğimiz hafta Preveze zaferinin yıldönümü kutlandı. Bu münasebetle, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Necdet Uran ve eşi de Ankara Orduevinde bir yemek verdiler. Genel Kurmay Başkanı Cevdet Sunay, Kara ve Hava Kuvvetleri Komutanlarıyla bir çok generalin bulunduğu toplantıda beyaz üniformalılar çoğunluktaydı. Donanmamızın yeni amiralleri pırıl pırıl üniformalarıyla dikkati çekiyorlardı.

Denizcilerin üniformalarına karşılık Bn. Uran da beyaz bir tuvalet giymişti. Deniz Kuvvetleri Komutanının eşi, oğlu yüzünden İstanbulda oturuyor ama, böyle günlerde evsahibeliği

Benli Belkıs Söylemezoğlu son nişanlısıyla
Ayine-i devran bakalım ne suret gösterecek?

yapmaktan da geri kalmıyor. Denizciler arasında tabii senatörlerden **Selâhattin Özgür** de vardı. Eski bir denizaltıcı olan Selâhattin Özgür son zamanlarda hayli kilo vermiş ve tabiî on yaş daha gençleşmiş.

"Unutturamaz seni.."

Ord. Prof. Fahrettin Kerim Gökay geçende bir yemek vermiş, bütün dostlarını çağırmış. Gökay Yeşilaycıdır, ağzına bir damla içki koymaz, fakat bu yemekte bir yudum da viski içmiş. Önseçimlerde adaylığı kaybetmenin efkârını dağıtmak için olsa gerek.. Gökayın viski içtiğini görenler önce şaşırmışlar, sonra neyin şerefine içecek diye beklemişler. Sevimli Profesör kadehini kaldırmış ve şöyle demiş:

"— Önce misafirlerim şerefine, sonra bütün dünyanın tanıdığı Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay şerefine içiyorum."

Viskiyi yudumladıktan sonra da gülerek ilâve etmiş:

"— Ve CHP'nin unutkanlığı şerefine!.."

Giderayak

Alman Büyük Elçisinin eşi **Bayan Von Walther**, İstanbulda yeni açılan Bergin Uzberkin butiğinde bazı elbiseler diktirdi. Dikişleri çok beğendiği için bu butiği desteklemeğe karar vermiş. Önümüzdeki aylarda Elçilikte bir defile yapılacak. Bn. Von Walther bu defileyi bir yardım derneği yararına düzenlemek istiyormuş. Haberi duyan diplomatlar biraz şaşırdılar. Çünkü Alman Büyük Elçisi de, eşi de Ankaranın sosyal hayatına az karışırlar. Şimdi Almanyaya dönüşleri yaklaştığı için, belki de, Büyük Elçinin İzmir Fuarındaki konuşmasıyla yarattığı tepkiyi önlemek amacıyla, giderayak, bir şeyler yapmak istiyorlar.

Alman Elçisinden bahsederken, üvey kızı **Anka Bohrens**'den de bir nebzecik bahsetmek yerinde olacaktır.

Ankaradaki amerikan diplomatlarından **Nick Murfy** ile evlenen genç kadın, yaz aylarını İstanbulda geçirdi ve Washington'a gitti. Bayan Von Walther bir süre torunlarıyla başbaşa kaldı. Onlardan ayrılacağı için biraz üzülüyor, fakat Anka Murfy de çocuklarından ayrı kalmıyor. Balayı sona erince onları Washington'a aldıracakmış.

Dekorluğa veda!

Yaz aylarını İstanbulda geçiren **Ayşe Kulin**, eski - yeni bütün hikâyelerden vazgeçmiş görünüyor. Kuruçeşme adasında denize girerken birçok kararlar almış. Meselâ Ankaraya dönünce çalışacak, hayatını kazanan kadınlar arasına katılacakmış. Yâni, dekor kadın olmaktan bıkmış artık.

Ayşe Kulin
Dekorluğa veda!

Dekorluğa veda fikri sosyetimizde gündengüne yaygınlaşıyor. Ankara sosyetesinden **Günseli Fenmen** de bir süredenberi çalışmağa başladı, Suudi Arabistan Elçisinin sekreteri oldu. **Sabahattin Fenmen** ve eşi, geçen bahar Ankaradan ayrılıp İstanbula yerleşmeğe karar vermişlerdi, fakat sonra karar değiştirdiler. Günseli Fenmen daha önemli bir kararla hayatına yeni bir yön verdi.

Ankarada, çalışmaya başlayan başka bir kadın da **Hamra Gündeş**. Leylâ Feyzioğlunun kardeşi, Mithatpaşa Bulvarında bir butik açtı, modacılığa başladı. Kadınların çoğu, çalışmaya başlayınca, nedense modacılığı seçiyorlar. Herhalde kadınlıklarını daha çok hissettiren bir meslek kolu olduğu için.

Kadın rolünde

Şair **Oktay Rifat** "Çil Horozdan" dan sonra bir oyun daha yazmış. **Ulvi Uraz**, "Altın Yumurtlayan Tavuk" bitince bu oyuna başlayacak. Zaten Oktay Rifat, oyununu Ulvi Urazı düşünerek yazmış. Değerli aktör, bu oyunda kadın rolüne çıkacakmış. Tiyatrosever çevrelerde bu konu konuşulurken herkes kahkahayı basıyor. Ulvi Urazı kadın rolünde düşünüp de gülmemek mümkün değil tabiî. Uraz, gelecek oyunlarından birinde de bir politikacı olacağa benzer. Zira radyodaki bazı politika esnafını dinlerken gözleri parlıyor.

Kârlı iş

Soprano **Sevda Aydan**, Çeşmedeki tatilini de, Ankaraya döndükten sonraki günlerini de büyük bir kararsızlık içinde geçirdi. Operadaki hikâyelerden bıkmış, aldığı bazı tekliflere çevrilmiş bir hali var. Opera aryalarına veda etmeyi, alaturkaya başlamayı düşünüyor. Büyük bir gazinoda napoliten şarkılar söylemeye niyetleniyor. Operamızın parlak yıldızını böyle kararlara yönelten sebep nedir, derseniz, verilecek cevap şudur: donmuş kadrolar, bir yerden öteye gidememek üzüntüsü!.. Alaturka sanatçıların kazandığı astronomik paraları düşününce, bir operacının donmuş bir maaşla çalışmasına isyan eden yalnız Sevda Aydan değil tabiî. Ötekiler de aynı şeyi düşünüyor, fakat düşüncelerini açıklamıyorlar. Ayhan Aydan bile bir aralık plâk doldurmağa karar verdi, halk türkülerinden bir demet yapmağa hazırlandı, fakat "Leblebici Horhor Ağa" çalışmalarının verdiği hayal kırıklığı yüzünden kararını gerçekleştiremedi. Meselâ Altan Günbay da opera ile sinemayı yanyana yürütüyor. Yaz aylarını film çevirerek geçiriyor, kış aylarında da Opera koridorlarında bu filmlerin hikâyesini anlatıyor.

Sergiler başladı

Paristen gelen ressam Cihat Burak İstanbulda bir sergi açtı, Paristeki çalışmalarını gösterdi. Alman Kültür Merkezindeki sergide güzel ve şık kadınların çokluğu göze çarpıyordu.

Geçirdiğimiz hafta da **İhsan Cemal Karaburçak** Ankarada bir sergi açtı. Karaburçak, yurt dışında isim yapmış bir ressamımızdır. Sergisi çok ilgi gördü. İlk günün seyircileri arasında diplomatlar çoğunluktaydı.

Ankarada sergi açanlar, yakında, Fransız ve Alman kütüphanelerinin kapılarını aşındırmaktan kurtuluyorlar. Ressam **Orhan Peker**, Mimar **Dündar Elbruz** ve **Ferit Apa** elele verdiler, Ankaraya yeni bir galeri kazandırmağa çalışıyorlar. Bu galerinin, ressamların yeni sergilerini göstermek yanında başka bir özelliği daha olacak: zaman zaman, dünyaca tanınmış ressamların tabloları da sergilenecek. Dündar Elbruz ve arkadaşlarının çalışması çevrelerde sevinçle karşılandı. Çünkü başkentte sergilerin yabancı lokallerde açılması hiç de iyi bir şey olmuyor. Büyük şehir, kültür çalışmaları hızlı şehir, tiyatrolarının, galerilerinin sayısıyla ölçülür.

Transfer modası

Kavaklıdere Tenis Klubünde ve Dışişleri Bakanlığı koridorlarında dolaşan söylentilere göre, Behçet Tüzemen evleniyormuş. Gelin hanım Dışişlerinin yabancısı değil, kısa bir süre önce Üner Kırdardan ayrılan genç kadın. Haberi duyanlar hayretle gözlerini açıyor ve soruyorlar:

"— Transfer bitmedi mi?"

Turgut Çoratekinden ayrılan **Emine Belbez** ile **Rasin Burak** da evlenecekler mi?

Belediyenin azizliği

Fikret Yüzatlının kızı Mevhibe Yüzatlı, geçen hafta Perşembe akşamı Liman lokantasında bir düğün'e evlendi. Düğün çok neşeli geçti. Misafirler Liman lokantasının güzel büfesinde ağırlandılar. Modern danslar yanında, Yüzatlı ailesinin alaturka oyunları da yeraldı. Mevhibe Yüzatlı çok güzel bir gelindi. Kilo vermek kendisine yaramış, incecik bir kız olmuş. Bir aralık, elektrikler söndü, salon mumlarla aydınlandı. İstanbul Belediyesi yeni evlilere bir azizlik yapmış, düğünün romantik bir dekorda kutlanması için bozukluğu geç tamir etmiş olacak.

Misafirler arasında **Ali Sohtorik** ailesi, **Gönül Bilgişin**, Ankaradan **Feyyaz** ve **Alev Berker** de varlardı. Alev Berker, açık kahverengi elbisesiyle çok şık ve güzeldi.

Yalancının mumu..

TPAO Basın Müşaviri Erdem Karaismailin Zafer gazetesine yolladığı mektup, günün konusu olmakta devam ediyor.

Efendim, olay şu: Zafer gazetesi, bundan bir süre önce, TPAO Basın Müşaviri hakkında- "belki tutar" umuduyla- birtakım ithamlarda bulunmuştu. Erdem Karaismail, güya, TPAO Basın Müşavirliğine tayin edildiği tarihten bu yanaki süre içinde iki apartman katına sahip olmuş, dışarda bazı matbaalara çeşitli baskı işleri verdirmiş ve karısı birkaç defa terfi ettirilmiş..

Zaferin bu ithamına TPAO Basın Müşaviri Karaismailin - noter aracılığıyla - verdiği cevap şudur:

"Müessesenizde çalışan meslekdaşlarımın maaşlarını zamanında ve tam olarak alabilmelerine de faydası dokunur düşüncesiyle, TPAO Basın Müşavirliğine tâyin edildiğim tarihten bu yana sahip olduğum iki apartman katını ve birkaç defa terfi ettiğini ileri sürdüğünüz karımın maaşındaki terfi farklarının tamamını gazetenize bağışladığımı bildiririm. Ayrıca, dışardaki matbaalara verdiğimi iddia ettiğiniz baskı işlerinin tamamının bedelleri tutarındaki bir parayı da, bu iddianızı ispat ettiğiniz takdirde, gazetenize ödemeye hazır bulunduğumu beyan ederim."

Moda

Değişik bir defile

Terzi Sevim, flâşları parlamaya hazır bekleyen gazetecilere bakıp gülümsedi ve :

"— Biraz beklerseniz, şimdi bütün dikişlerimi göreceksiniz. Birazdan müşterilerim gelecekler. Bugün için, benim diktiğim elbiseleri giymeye söz verdiler. Böylece kokteyl, bir nevi defile mahiyetini alacak" diye konuştu.

Bu sırada uzun boylu, emprime tayyörlü, çok şık bir kadın içeriye girmişti. Gazeteciler derhal davrandılar, fakat terzi Sevim bir hareketle onları durdurdu :

"— Yok, önce müsaade almak lâzım" dedi.

Fakat birbirlerinden şık ve güzel dâvetlilerin hepsi bu konuda hem terzi Sevime, hem de gazetecilere bir hayli yardımcı oldular: Ziya Gökalp caddesinde Rumeli Hanındaki bu çok şık ve zarif atölyede flâşlar bol bol parladı ve terzi Sevim, eserlerini hakiki mankenleri üzerinde teşhir eden ilk şanslı terzi sıfatını kazandı. Elbiseler, herkesin tipine göre yapıldığı için, başarı şansı çok daha fazlaydı. Nitekim öyle oldu. Herkes gıpta ile birbirinin elbisesine bakıyordu.

Terzi Sevim, Rumeli Hanında zaten mevcut olan atölyesine yeni bir salon ilâve etmişti ve bu münasebetle, hazırladığı birkaç mevsimlik yeniliği de teşhir ediyordu. İki yenilik üstünde çalışmıştı: Chanel'in 1965 yılına uydurulmuş, pratik ve o oranda da şık kıyafetleri ve yılın modası olan "feza" kıyafetleri... Feza kıyafetlerinin tayyör tipleri uzun ceketli, çok büyük, fakat açık yakalı tayyörlerdi. Biraz erkek modasını andırıyordu ama, açık renkli, iç açıcı bluzlarla hafifletilmişti. Feza kıyafetinin gece elbisesi ise tamamiyle değişikti ve herkesin gözünü alıyordu.

Nihayet, manken Betigül kıyafeti giyindi ve herkes derin bir nefes aldı. Bu, çimen yeşili şifondan yapılmış, dümdüz ve yakadan itibaren bol olarak düşen şık bir elbiseydi. Yakası ve uzun kol kapakları simli bir kumaştan yapılmıştı ama, Gagarinin fezaya çıkarken giyindiği elbisenin yakasının tıpkısıydı.

Terzi Sevimin çok alkış toplayan başka bir kıyafeti de siyah şantuğdan yapılmış, bele kadar ince nervürlü bir gece mantosu oldu. Üzerinde, icabında çıkarılabilecek şekilde bir de kürk yakası vardı. Bundan başka parlak renkli chanel tayyörleri ve az kumaştan yapılmış, vücuda yakın gece elbiseleri de çok rağbet gördü. Penslerle vücuda bir miktar oturan bu belden kesiksiz elbiseler, teferruatları ile çok dişiydiler. Çoğunun yakaları çok kapalı, kolları, omuzları iyice gösterecek kadar açıktı. Çoğunun da kürklü garnitürleri vardı.

Terzi Sevim
Yoo, bi dakka..

Kadınlar

Kahve sohbeti

Genç kadın, dinleyiciler arasından ayağa kalktı ve :

"— Sandık Kurulundan aldığımız mühürlü kâğıdın üstüne, beğendiğimiz partinin işaretini taşıyan yere, dışarıya taşırmadan, gine Sandık Kurulundan aldığımız 'Evet' mühürünü basacağız" diye konuştu ve ardından ekledi :

"—Tabii, kendi istediğimiz, kendi beğendiğimiz partiyi kendimiz seçeceğiz."

Genç kadın yerine otururken, başı hotozlu, şalvarlı başka bir kadın aynı imanlı sesle :

"— Elbette ki biz seçeceğiz!" diye konuştu

Kahvede oturan diğer kadınlar, aşağı yukarı aynı sözlerle kendi kendilerine teminat verdiler. Sonra, kahvenin üst köşesinde, bir masanın etrafında oturmakta olan konuşmacı kadınlar teker teker konuşmaya, açık bir dille petrol dâvasına, toprak reformuna, işçi haklarına değinmeye başladılar.

Dinleyiciler merakla, çok zaman da başlarını sallıyarak, hislerini açığa vurarak dinliyorlardı.

Olay, bitirdiğimiz hafta içinde Ankaranın Çinçin bağları semtinde, Akdemirin kahvesinde geçti. Birkaç gün önce buna benzer bir toplantı da Altındağda, Aslanın kahvesinde yapılmıştı. Erkekler, kadınlarla dolu kahvehanelerin önünden geçerken önce hayretle, sonra da hafif bir gülümseme ile bakıyor, başlarını "kıyamet âlâme-

Tek Dersten Kalanlar ve Ötesi

Tek dersten kalan öğrencilerin velileri bir araya gelmişler, meselelerini halletmek üzere bir dernek kurmaya karar vermişler: Çocuklarının, eskiden olduğu gibi, borçlu olarak sınıf geçmesini istiyorlar.

Veli için çocuğun sınıfta kalması gerçekten üzüntülü bir olaydır. Hele çocuk ortaokul veya lise son sınıf öğrencisiyse, durum sadece aile için değil, toplum için de düşündürücüdür. Şunu inkâr edemeyiz ki, bugün memleketimizde bir "belgeli öğrenciler" meselesi vardır. Bu belgeli öğrenciler süratle okumaktan soğumakta, bir takım kompleksler içinde, örneğini Batıdan aldıkları "serseri gençlik" çetelerinin memleketimizde âdeta çekirdeğini meydana getirmektedirler. Her çocuk için aynı şeyi düşünmek mümkün değildir ama, gençlikle ilgili kanundışı birçok olayların tertipçileri belgeli öğrencilerdir. Psikolog, bunlarla konuştuğu zaman, bunların nekadar tatminsiz, bedbaht çocuklar olduklarını tespit etmekte ve ufak bir çaba ile toplumun bu çocukları kazanabileceğini görmektedir.

Bu büyük meseleler yanında gerek aile, gerekse toplum için önemli olabilecek daha pek çok ufak meseleler de vardır ki bunlara, belge alarak açıkta kalan çocukların durumu sebep olmaktadır.

Okuyacak bir çocuğun belge alarak bir ders yılını boşta geçirmesi mantık yönünden de insanı tatmin edememektedir. Bu, cesaret kırıcıdır ve bugünün eğitim prensiplerine aykırıdır. Çünkü bugünün eğitim prensipleri çocuğun cezalandırılarak değil, mükâfatlandırılarak, teşvik edilerek, sevilerek eğitilmesini öngörmektedir. Belge alan çocuk ise itilen ve, çok zaman, çeşitli kötülüklere itilen çocuktur.

Ama bütün dert, tek dersten kalan öğrencilerin borçlu olarak sınıf geçmeleriyle de halledilemiyecektir. Seçimlerden sonra işbaşına gelecek olan hükümetin Milli Eğitim Bakanının herşeyden önce "değişik bir zihniyet"le meselelere yenibaştan bakması gerekecektir. Bugün tek dersten kalan çocukların sayısı 15 bin olarak söyleniyor. Asıl düşünülecek mesele, çocukların neden bu kadar başarısız olduklarıdır. "Bizim zamanımızda çalışırdık. Bugün çocuklar çalışmıyorlar" demek yeterli değildir. Çocukların çalışmadıkları bir gerçektir ama, bunu değerlendirirken, değişen zaman faktörünü, çevreyi, eğlence ve öğretim imkânlarını hesaba katmamak hatalı olur. Bugünkü hayat felsefesi elbette ki dünden farklıdır. Çocuklar çok küçük yaştan itibaren seyrettekleri filmlerden başlamak üzere çeşitli değişik etkilerin altındadırlar. Ailede, çevrede yepyeni fikirler ve olaylarla karşılaşmakta, "kolay yaşama" merakına itilmektedirler. Şunu inkâr edemeyiz ki, birçok çevrelerde sabrın, çalışkanlığın, fedakârlığın yerini "beceriklilik" almıştır. Bu ortam içinde büyüyen, bu ortam içinde yetişen çocuk ne yapsın? Ayrıca, ucuz eğlence imkânları da çok artmış, çocuklar için kumar salonları, çocuklar için devamlı yayın yapan plâkçı dükkânları okulların tâ burnunun dibine sokulmuştur. Bütün bunlara mukabil, öğretim imkânları, bizim gibi, ekonomik yönden sıkıntı içinde, nüfus baskısı altında bulunan bir memlekette zamana ve ihtiyaçlara ayak uyduramamaktadır. Sınıflar lüzumundan çok fazla doludur. Öğretmen miktarı yetersizdir ve öğretmen "geçim derdi"ni halletmiş durumda olmadığı için huzurlu değildir. Bu yüzden öğrenciye lüzumu kadar faydalı olamamaktadır. Ayrıca öğretim de, araçları, muhtevası ve sistem yönünden tatmin edici değildir.

İşte bütün bunlar yıllar yılı durdukları yerde dururken çocuklara "daha çok çalış" demek, "daha çok ezberle, ne yap et, geçecek notu sağla" demek bizi hiçbir zaman özlediğimiz sonuca götürmiyecektir. Bugün çocuklarımıza aşıladığımız şey öğrenme zevki değil, doğrudan doğruya not alma zorunluğuna dayanan ezbercilıktir.

Tek dersten kalan öğrencilerin velilerinin dernek kurarak ne elde edeceklerini bilmiyorum. Ama bütün velilerin okul-aile birliklerinde daha faal olmaları ve çocuklara öğrenme zevki aşılayacak bir sistemin kabulü için çaba sarfetmeleri muhakkak ki çok faydalı olacak ve bugünün verimsiz öğretim sisteminin daha gerçekci ve zamana uygun bir sisteme ayak uydurmasına da önayak olacaktır. İleri toplumlarda aile, okul meselelerinde daima söz sahibi olmuş ve okul yöneticileriyle beraber, birçok meselelere el atarken hiç şüphe yok ki, genel eğitim politikası üzerinde de etkisini göstermiştir.

Jale CANDAN

ti" der gibi sallıyarak yollarına devam ediyorlardı.

Gayret dayıya düştü

CHP Kadın Kolları Teşkilâtı, seçim kampanyasına bir yenilik getirmek istemiş ve kadınları, tıpkı erkekler gibi kahvelerde toplamaya başlamıştır. Teşkilât, toplu halde konuşmaların daha etkili olduğuna inanmaktadır. Önce politikacı kadınların geleceğine dair bir haber uçurulmakta, ondan sonra da çeşme başında, avluda iş gören kadınlar teker teker kahveye dâvet edilmektedir. Partili veya partisiz olmak söz konusu değildir. Kadın politikacıların yaptıkları şey, memleket meselelerini olduğu gibi gözler önüne sermek ve bunların mevcut çarelerini anlatmaktır. Hangi siyasi teşekkül bu çareleri bulmuşsa, ona oy verilmesi istenilmektedir.

Ortaya atılan meseleler çok basittir: Türkiyenin nüfusu durmadan artmakta, her evde sofra başına oturanların sayısı hergün fazlalaşmaktadır. Halbuki paylaşılacak ekmek hep ayni ekmektir. Şu halde, ne yapıp edip, bu ekmeği çoğaltmak lâzımdır. Bunun da çaresi vardır: Toprak reformu, işçi hakları, memlekete menfaat sağlıyacak bir millî petrol dâvası, ürünlerin değerlendirilmesi ve kazancın sosyal adalet ilkelerine göre dağıtılması!..

Dinleyiciler, konuşanları merakla, usanıp bıkmadan dinlemekte ve bu kahve toplantıları daima, birleşik oy pusulasının izahı ile bitmekte. "bilen bilmeyene öğretsin" parolası ağızdan ağıza dolaşmaktadır.

"Kırık Hayatlar" dan bir sahne
Bir çiçekli yaz

Türkiye

Sonun başlangıcı

Birkaç yıldır sinemamızın büyük bir buhrandan çöküntüye doğru hızla ilerlediğini söyleyenlere karşı, politikacıların ağzıyla "demir gibiyiz, dimdik ayaktayız" cinsinden lâflar eden en müfritleri bile bu sinema mevsiminin bir dönüm noktası olduğunu, "dananın kuyruğunun kopacağını" kabul etmektedirler. Çünkü çöküntünün belirtileri artık örtbas edilebilecek, görmezlikten gelinecek çeşitten değildir, Üstelik hikâyedeki adam gibi, kimse gaafil avlandığını da iddia edemeyecektir. Hani adam, eski, köhneleşmiş evinin her dökülen yerini şununla bununla tıkarmış. Günün birinde ev olduğu gibi çöküp de adam yakınınca, ev dile gelip, "Eee, ne yapalım? Ne vakit ağzımı açacak olsam, birşey söylemeğe vakit kalmadan ağzımı tıkayıp durdun" demiş ya... Sinemacılar böyle bir bahaneyi öne süremiyeceklerdir. Çünkü çöküntünün haberi en azından beş yıldır kendilerine verilmektedir. Gerçekte görünüşü kurtarmak için sinemacıların şimdiye kadar tekrarladıkları bütün sağlık, sağlamlık nakaratlarına rağmen, durumu kendileri de bilmiyor değillerdi. Ama ellerinden gelen bir şey yoktu. Gittikçe hızlanan bir akıntıya kendilerini bir kere kaptırmışlar, gidiyorlardı. Bunun en açık belgesi, daha bu yılın sonuna gelmeden, çevrilen filmlerin 200'e yaklaşmasıdır. 1962'den beri 100'ün üstüne çıkan, geçen yıl ilk defa 150'nin üstüne ulaşan film yapımı, böylelikle bu yıl Türkiye için "ses duvarı"nı aşmış olacaktır. Ama bu bir başarı değildir. Aksine, Türkiye için korkunç bir rakamdır. Enflâsyonun eşiğindeki Türkiyeyi bekleyen tehlikeler gibi, ondan çok daha büyük bir film enflâsyonunun karşısında bulunan türk sinemasını daha büyük tehlikeler beklemektedir. Bu demektir ki, yüzdeyüz yerli filmler ele alındığı vakit, yıllık film yapımında yurdumuz, Japonya, Hindistan ve Hong Kongtan sonra dördüncü gelmektedir. Fransa, İtalya, İngiltere, SSCB ve ABD'ni geride bırakmaktadır. Ama türk sinema endüstrisinin kapasitesi, teknik imkânları, teknik elemanları, oyuncusu, senaryocusu vs. bu sayıyı asgari ölçüde bile kaldırabilecek çapta değildir. Daha önemlisi, bu kadar filmi kaldıracak ne sinema salonu, ne sinema seyircisi vardır.

Dış pazar meselesi

Yanılınmaksızın söylenebilir ki, bir önceki yıldan artakalanlarla birlikte, her yılın yapımının yarısı büyük şehir sinemalarına ulaşamamaktadır. Yani türk sineması bugün devamlı olarak yarı tirajını iade olarak alan bir gazete, yarı ürününü satamayan bir fabrika durumundadır. İşin daha da kötüsü, sinemalara ulaşan filmlerden çoğunun da maliyetlerini ya güçlükle çıkarabilmeleri, ya da çıkaramamalarıdır. Bunun sebebi, film maliyetlerinin her geçen gün biraz daha yükselmesidir. Türkiyenin yeter sayıda olmayan, yenileri de pek az yapılan sinema salonlarından sağlanan gelir artık, film maliyetlerini karşılıyamamaktadır. Sinemacılarımızın son birkaç yıl uluslararası film festivallerinde boy göstermeğe çalışmaları ne ellerindeki filmlerin âhım şahım olduğuna inanmalarından, ne ödül kazanmak hevesinden ileri gelmektedir. Bunun sebebi, bir dış pazar bulmak umududur. Türk sineması bugün bu haliyle tıpkı, kendi iç pazarındaki işgücüne çalışma alanı açamayıp yâdellere işçi göndermeğe kalkan hükümetlerini andırmaktadır. Şu farkla ki, dış sinema pazarlarında - birkaç Balkan ülkesi, Orta ve Uzak Doğu, Kuzey Afrika ülkesi hariç- türk sinemasının şansı hemen hiç yoktur. Ama sinemacılarımız bu konuda bile ters hareketten geri kalmayıp, ne hikmetse, hep Batı ülkelerine açılmağa çalışıyorlar.

Hem de hangi filmlerle!..

Tarzan, kovboy, Monte Kristo

Türk sinemasının yabancısı, hattâ sadece sinemanın yabancısı bir gazete okuyucusu bile artık sinemamızda işlerin nasıl anormal bir yol izlediğini sinema haberlerinden, dedikodulardan, film ilânlarından, makalelerden anlıyabilir. Aynı günün bir gazetesini açıyorsunuz, karşınıza "Türk James Bond'u bilmem kim"in ilk filminin reklâmı çıkıyor; bir başka gazeteyi açıyorsunuz, "İki kunduracının çevirdikleri ilk kovboy filmi"nin tamamlandığını öğreniyorsunuz. Bir başka gazete, 60'lık bir Tarzanla yapılan konuşmayı aktarıyor. "Türk James Bond'u"ndan sonra "Türk Tarzanı", "Siz benim yaşıma bakmayın, ruhum tazedir. Siz bana sadece bir Jane bulun" diyor ve Jane'i buluyorlar, film tamamlanıyor!..

Bu film furyasına ayak uydurabilmek için aşırmalar, adaptasyonlar ve yeni çevirimler baş kurtarıcı olmuştur. Chaplin'in ünlü "Limelight - Sahne Işıkları"ndan "Serseri Âşık", George Stevens'in "Shane - Vâdiler Aslanı"ndan "Konyakçı", "Gungadin - Fedailer Kalesi"nden yine "Fedailer Kalesi", "Prisoners of Zenda - Zenda Mahkûmları"ndan "Yalancı", "Back Street - Arka Sokak"tan "Seven Kadın Unutmaz" "Monté Cristo"dan "Güneşe Giden Yol" yapılmıştır. Mısır sinemasının bile 1943'te adapte ettiği "Sefiller"i bizim sinemacılar 22 yıl sonrasının film enflâsyonu döneminde ele almaktadırlar.

Aşırmaları izleyen adaptasyonlarda da her zaman olduğu gibi sinemamızın "kanseri" olan piyasa romanları ağır basmaktadır. Esat Mahmutlar, Kerime Nadirler, Muazzez Tahsinler, tıpkı onbeş yıl öncesindeki gibi dikkati çekecek "bâ'sül bâ'd-el-mevt"e erişmişlerdir. Oysa yalnız bunların yeniden dirilişi bile sinemamızın can çekişmesinin şüphe götürmez delilidir. "Posta Güvercini", "Aşk ve İntikam", "Sevgim ve Gururum", "Kadın İsterse" ve benzerleri, seyirciyi onbeş yıl önceki gibi sürükleyebilmek umuduna dayanmaktadır. Ama büyük bir ihtimalle, bu umut boşa çıkacaktır.

Temcit pilâvı

Körükörüne yarışın bir başka sonucu, eskiden çevrilmiş filmlerin bir kere daha çevrilmesidir. "Aslı neydi ki, kopyası ne olacak?" denilecektir ama, şaşkınlıktan ne yapacaklarını bilmeyen sinemacılar buna bile umutla sarılmaktadırlar. 1942'de kendisini sinemacı diye tanıtan bir çek maceracısının Mahmut Yesarinin piyesinden adapte ettiği "Sürtük" - Mahmut Yesari de piyesi, Bernard Shaw'un "Pygmalion"undan aktarmıştır ya... -, 1947-de Ferdi Tayfurun İhsan Kozanın - "Kozayı "İpekçi" okuyun - romanından adapte ettiği "Senede Bir Gün", 1951'de Şadan Kâmilin Reşat Nuri Güntekinden adapte ettiği "Dudaktan Kalbe" bu yılın yeniden çevrilen filmleri arasındadır.

İşin şaşılacak -veya hiç şaşılmayacak- yönü, film sayısının rekor seviyeye vardığı bu mevsim, sinemamızın parmakla sayılan yönetmenlerinin hiç ses-sedalarının çıkmamasıdır. Metin Erksan, Memduh Ün, Lütfü Ö. Akad, Ertem Göreç ne iddialı, ne iddiasız hiçbir film yapmamışlardır. Geri kalanlardan Osman F. Seden, iddialı film çevirmeyi zaten uzun bir süredir bırakmış bulunuyor -Sedenin Hulki Saner'le piyasayı başlangıçta dedikodusuyla bile altüst eden küçük bir tröst denemesi de fiyaskoyla sonuçlanmıştır-. Atıf Yılmaz, Yaşar Kemalin orijinal bir senaryosundan çevirmekte olduğu "Muradın Türküsü"nden epey umutlu görünmektedir. Eğer bir "Alageyik" veya "Karacaoğlan" tekrarlaması değilse, "Muradın Türküsü"nden birşeyler beklenebilir. Geriye bu mevsimin elle tutulur filmleri olarak yalnız Halit Refiğin "Haremde Dört Kadın"ı ile Halit Ziya Uşaklıgilin romanından aktardığı "Kırık Hayatlar" kalmaktadır. Refiğin ilk filmle, uzun bir aralıktan sonra nasıl şaşırtıcı bir gelişme gösterdiğini bu sayfalarda, bu filme ayrılan bir yazıda daha önce belirtmiştik. Günümüze aktarılan "Kırık Hayatlar"ı gören sözüne güvenilir kimseler, aynı şeyi bu film için de söylemektedirler.

200 film içinde sadece 2 film!.. Bu, bir yandan, "bir çiçekle yaz olmaz" sözünü akla getirmektedir ama, bir çöküntünün eşiğindeki sinema için çok bile!..

Çöküntünün bir başka belirtisi, sinemamızın ustaları sayılanların sessizliğe gömüldükleri ve bu sessizliğin bazıları için mecburi nitelik taşıdığı bir sırada, üçüncü, dördüncü derecede teknisyenlerin rahatça film çevirebilmeleridir. Bu nevzuhur yönetmenlerle vasat yönetmenler, piyasadan kesinlikle çekilmemiş olan usta yönetmenler varken, bu mevsim iddialı film çevirmek üzere ortaya çıkanların yepyeni simalar, hattâ sinemaya yabancı simalar olması dikkati çekmektedir. Bunlardan ikisi, tiyatrodan gelmektedir: Haldun Dormen ile Duygu Sağıroğlu -Sağıroğlu birkaç başarılı film dekoru yapmakla birlikte, şimdiye kadar sinemadan çok tiyatro sanatçısı olarak kendini göstermiştir-. Dormen, kendi tiyatrosunda sahneye konan, Güner Sümerin yazdığı "Bozuk Düzen"i perdeye aktarmıştır. Sağıroğlu "Bitmeyen Yol"u çevirmiştir. Nihayet yönetmen yardımcısı ve senaryocu olarak uzun zamandır sinemada çalışan Erdoğan Tokatlı da "Son Kuşlar"ı meydana getirmiştir.

Cengel kanunu

Bütün çöküntü belirtilerinin kör kör gözüm parmağına şeklini aldığı bir anda akla iki soru gelmektedir: Çöküntü önlenebilir mi? Önlenemezse ne olur?

Çöküntünün önlenmesi mümkün değildir. Çünkü artık iş işten geçmiştir. Üstelik ne sinemanın içinden, ne sinemanın dışından, bunu önlemek istek ve hevesi de zaten kendini göstermemektedir. İkinci sorunun cevabı ise basittir: Cengel kanunlarına göre kurulan ve işleyen bir ortamda, sonuç da yine cengel kanunlarına uygun olacaktır. Yani en kuvvetliler, en iyiler, kendinden güçsüzleri itip, kendi canlarını kurtarmağa bakacaklardır. Ondan sonrası ise, yeni bir hikâyenin başlangıcı olacaktır.